

Birizdóné Mislai Ildikó: Akik meghallották a zörgetést. Egyházak a 2015-ös menekültválság idején

Absztrakt

A 2011-es egyházi törvény átírta az egyházakról szóló, addigi joggyakorlatot, különbséget téve bevett egyházak és az abból kimaradtak között: az új fogalom az „egyházi jogi személy” lett, különbséget téve az egyházak képviselői között, melyek tartozhatnak ebbe a kategóriába, mely gyakorló egyházak nem. Álláspontom szerint ekkor kezdődött az egyházak közötti megosztás: politikai értelemben fokozatosan megszűnt a szekuláris állam. A bevett egyházak előnyt élveznek azóta is minden tekintetben, így csorbul a vallásszabadság elve. Az interjúkban arra is kerestem a választ, mennyire volt fontos a keresztény kormányzat által elfogadott, támogatott, „bevett” egyházaknak, hogy az irgalmas szamaritánus tanításáról szóló evangéliumi tanítást hogyan képviselték a menekültválság idején, valamint Ferenc pápa felhívását a menekültekkel kapcsolatos aktivitásra és befogadásra hogyan alkalmazták. Vizsgáltam, hogy az egyházi emberek szerepe, akár hallgatásukkal, akár megszólalásaikkal, a hangulat eszkalálódásában milyen szerepet játszott.

Kulcsszavak: menekültválság, egyházak

Abstract

The Church Act of 2011 rewrote the previous jurisprudence on churches, making a distinction between established churches and those excluded from it: the new concept became "ecclesiastical legal entity", distinguishing between representatives of churches, which may belong to this category, which practitioners churches do not. In my opinion, this is when the division between the churches began: in a political sense, the secular state gradually ceased to exist. Since then, the established churches have enjoyed an advantage in all respects, thus undermining the principle of religious freedom. In the interviews, I also looked for the answer to how important it was for the churches accepted, supported and "established" by the Christian government, how the Gospel teaching about the good Samaritan teaching was represented during the refugee crisis, and how Pope Francis' call for activity and acceptance related to refugees was applied. I examined what role the church people played in the escalation of the mood, either by their silence or by speaking up.

Keywords: refugee crisis, churches

1. A 2015-ös menekültválság és a magyarországi egyházakⁱ

A 2015-ös év - többek között - úgy marad meg Magyarország történelmében, hogy a lakosság számára nem tapasztalt menekültek hada árasztotta el, tartotta félelemben az ország lakosságát, azokét is, akik kizárólag a médiából értesültek a jelenlétükről, személyesen soha nem találkoztak velük. A rendszerváltás óta többször előfordult, hogy menekültek vonultak át Magyarországon, mivel az ország, földrajzi elhelyezkedése miatt „átjáró”, „kompország” Balkán és a Nyugat között. Ilyen év volt 1993, amikor a széthulló Jugoszláviából több mint félmillió menekült érkezett Délről a zöld határon át és hagyta el Nyugat felé az országot. A több százezer ember érkezéséről és áthaladásáról a lakosság nem érzékelt semmit, mert az akkori vezetés célja a menekülők áthaladásának zökkenőmentes segítése volt, hogy elérkezzenek hamar az általuk biztonságosnak vélt nyugat Európába, mert nem szándékoztak Magyarországon maradni.

2015 elején koszovói menekültek jöttek nagy számban, de ez a hullám pár hét alatt lecsengett. Ami az – azóta menekültinvázióként emlegetett – év derekán történt, eddig példa nélküli Magyarország történelmében. A kutatásomban az események kezdetétől bevonódott szemtanúkkal – civilekkel, egyházi személyekkel - készítettem interjúkat, emellett a korabeli híradások események dokumentálásával vizsgáltam meg, igaz-e az az állítás, hogy az emberek páni félelmére, tájékozatlanságára kommunikációs eszközökkel, akár a médián keresztül, akár más reklámeszközökkel hatást lehetett gyakorolni. Megvédte-e a magyar miniszterelnök és az alaptörvényben a keresztényi értékeket hangsúlyozó kormányzat az emberi természet esendőségét? A félelemkeltéssel szemben a magyarországi keresztény egyházak a menekültek mellé álltak-e, szót emeltek-e az úton lévők érdekében, és ha igen, mikor, milyen formában tették. A Biblia határozottan állást foglal a hívő emberek számára a jövevényekkel kapcsolatban: amennyire Krisztus követője valaki, annyira az Ő tanításait követő keresztény.

A 2011-es egyházi törvény átírta az egyházakról szóló, addigi joggyakorlatot, különbséget téve bevett egyházak és az abból kimaradtak között: az új fogalom az „egyházi jogi személy” lett, különbséget téve az egyházak képviselői között, melyek tartozhatnak ebbe a kategóriába, mely gyakorló egyházak nem.ⁱⁱ Álláspontom szerint ekkor kezdődött az egyházak közötti megosztás: politikai értelemben fokozatosan megszűnt a szekuláris állam. A bevett egyházak előnyt élveznek azóta is minden tekintetben, így csorbul a vallásszabadság elve. Az interjúkban arra is kerestem a választ, mennyire volt fontos a keresztény kormányzat által elfogadott, támogatott, „bevett” egyházaknak, hogy az irgalmas szamaritánus tanításáról szóló evangéliumi tanítást hogyan képviselték a menekültválság idején, valamint Ferenc pápa felhívását a menekültekkel kapcsolatos aktivitásra és befogadásra hogyan alkalmazták. Vizsgáltam, hogy az egyházi emberek szerepe, akár hallgatásukkal, akár megszólalásaikkal, a hangulat eszkalálódásában milyen szerepet játszott.

A szóhasználat, ahogy ezekről az emberekről beszéltek, különböző volt: a kormányhoz közelálló egyházak, átvéve a kormány szóhasználatát „migránsnak” nevezték őket, azt az érzetet keltve, hogy ők nem életükért menekülők, hanem gazdasági bevándorlók, akik bármikor visszamehetnének a hazájukba. Elhallgatták az emberi tragédiákat, nem mutattak a médiában nőket, gyerekeket: kihegyezték a tartalmat arra a szempontra, hogy fiatal férfiak jönnek, pénzük van, modern telefonjaik vannak, randalíroznak, megzavarják a békés honpolgárok életét, elveszik a munkájukat, és nem tartják be a törvényeket, betegségeket, fertőzést hoznak. Ezeket az üzeneteket sugallták az óriásplakátokon magyar nyelven megjelent hirdetésekkel is.

Vannak a hívők között is viták arról, feladata-e az egyháznak a politizálás, vagy a Biblia szó szerinti tanítása a kizárólagos kötelessége. A Biblia tanulmányozása közben – véleményem szerint – az egyház nem maradhat kizárólag a kétezer évvel ezelőtti történéseknél. A Biblia mára vonatkozó tanításainak, tanulságainak elemzése nélkül, kizárólag a múltból értekezve, ha a Bibliát, mint történelemkönyvet olvassuk, üzeneteit a mára nem vonatkoztatjuk, nem lélegzik együtt a benne foglalt üzenet a ma emberének lelkével, nem élő, nem mozduló, a kor állandóan változó kihívásaira nem reflektáló könyv marad. Jézus a tanításaival, a tetteivel is politizált, példát mutatott, tanított, emberiségre – mai szóhasználattal - humánusra ösztönözte a zsidó írástudókat: az írás által elfogadott protokoll határait tágítva szombaton gyógyított a törvény ellenére, és egy asztalhoz ült a vámszedőkkel. Jézus maga volt a kor humanitárius - ha úgy vesszük - világius rabbija.

A kormány a menekültekkel szembeni ellenséges érzés hangolására már februárban meghirdette a „nemzeti konzultációt” a „bevándorlásról és terrorizmusról”, összemosva ezzel a bevándorlókat a terroristákkalⁱⁱⁱ, irányított, érzelmi manipulálásra alkalmas kérdésekkel. A hangulatkeltés folyamatos volt: a 2015. május 22-ikei *Keresztény Élet Portál* híradója tudósított arról, hogy a miniszterelnök átadott egy épületet Debrecenben Kocsis Fülöp ortodox pátriárkának. Az átadást nyilvános, teátrális elemek

tették fontosnak látszóvá. Orbán szerint „a hajdúdorogi metropólia megalapításával újabb szilárd pillére született meg a keresztény Magyarországnak”. Azt is kijelentette ugyanakkor, hogy a debreceni menekülttábor „be kell zárni.” A menekültek nem azért jönnek, „mert el kellett jönniük, hanem mert jobb életet akarnak. Mi meg azt akarjuk, ne jöjjenek többen.”^{iv}

Beer Miklós gondolatai a menekültekről

„Aztán megint a hír, hogy sokan elindultak gyalog. Azt szűrtem le, hogy készületlenül érte az országot ez a helyzet. Egyszer csak itt voltak. Arra nem emlékszem, mikor volt, amikor az ENSZ menekültügyi bizottsága meghívott Fabiny püspök úrral, hogy tegyünk közösen egy nyilatkozatot. Videó nyilatkozat volt, aminek az volt a lényege, hogy sokan kénytelenek voltak elhagyni a hazájukat a háborús helyzet meg az éhínség miatt. Menekülni kényszerültek ugyanolyan emberek, mint te vagy én. Ezek a menekültek otthont keresnek, segítséget keresnek, és hát mi keresztényként együtt érzünk velük, mellettük állunk, szolidárisak vagyunk. Ez volt az egyik. Mondom, ez természetes dolog, a hírekben hallottuk, hogy főleg Szíria, Irak, Irán, az észak-afrikai polgárháborús körülmények, az arab tavasz miatt is menekültek ezek az emberek. Láttuk a képekből, hogy lerombolják a városaikat, templomaikat, iskoláikat, mindent.

Tudtuk, mi van körülöttünk. Valószínűleg még 2015 őszén történt az, amire jól emlékszem. Autóval jöttem az M0 autópályán. Káposztásmegyer környékén egyszer csak láttam egy plakátot, hogy „Ugye nem akarjátok, hogy az idegenek elvegyék a hazánkat, ugye, nem akarjátok, hogy elvegyék a munkahelyünket, ugye, nem akarjátok, hogy elvegyék a mi otthonunkat”. Akkor indult el ez a politikai program, kampány, mindegy, hogy minek nevezzük, ami tovább folytatódott. A következő képkocka az a röszei dobálás. Ezt először a napi hírekben hallottam. Hallottam, hogy elkezdték ott a kerítést építeni, de nem emlékszem, mikor. Attól kezdve láttam, hogy egyre erősödött ez a propaganda, újra-és újra ismételték. Rösztét azért említettem, hogy ha ezt nem vetítették százszor, akkor egyszer se. Mindig ugyanazt és azzal, hogy „hát ilyenek ezek a migránsok”. Módszeres lélektani hadviselés, vagy nem tudom, micsoda. Ez nagy hatással volt rám és elszomorodtam, hogy az emberek nagy részének ez tetszett. És jöttek ezek a fogalmak, hogy megvédjük a magyar családokat, mi keresztények megvédjük a keresztény hagyományainkat, a keresztény Európát! És akkor mondom: hogy is van ez? Utána jöttek azok a fájó élmények, hogy Ferenc pápa megnyilatkozásaira az itthoni sajtó azt mondta, szenilis vénember, mit akar ez. Azóta is ott van bennem a fájdalom, hogy az a megközelítés, hogy nekünk ez a bevándorlás nem jó, a demográfiai helyzetet megoldja-e vagy nem. Nem leszünk bevándorló ország, mert majd rávesszük a magyar házaspárokat, családokat, hogy több gyereket vállaljanak, és akkor itt megoldódik minden. Nem erről van szó, hogy ez jó, vagy nem jó. Itt arról van szó, hogy ez az emberiség legégetőbb kérdése. Hogy mi lesz velük. Ez nem Magyarország belügye, hanem ez az egész emberiségnek, a mai világnak az ügye.

Amikor megláttam ezt az óriásplakátot, rögtön elkeseredtem: ezzel kampányolni? Az ember legalantasabb ösztönével, az önzéssel? Ugye, nem akarjátok, hogy elvegyék? Ez a keresztényi, a krisztusi üzenet? Megszólaltam itt is, ott is, és mondtam, hogy ezt nem lehet kereszténynek nevezni. Attól vagyunk emberek, legalábbis a hitünk szerint, hogy tudunk-e szolidárisnak lenni, testvérként tekinteni egymásra. És akkor erre kaptam olyan megnyilatkozásokat meg vádakot, hogy hazaáruló, tűnjön el ez a...Én is voltam szenilis öreg, szóval nagyon sok mindent kaptam. Egyszer valaki írt egy email üzenetet, hogy valljak színt: egyetérték-e Ferenc pápával, vagy nem. Mert ha egyetérték, akkor közli velem, hogy kilép a katolikus egyházból. Visszaírtam neki, nem értem, mi a probléma. Amit Ferenc pápa mond, az Jézus szava, ami a Hegyi Beszédben van. Visszaírta, hogy azt nem tudja, mi a Hegyi Beszéd, de azt, hogy Ferenc pápa butaságokat beszél, tudja. Ezek után már nem tudtam mit mondani. Tényleg elszomorított, hogy ez a közbeszéd, és a magyar társadalomnak sajnos nagy része elhitte, örült ennek és elfogadta. Mert hát az önzésben megerősödtek.”

Kritikus válaszok a Nemzeti Konzultációra, plakátrongálás

Június 2-án egy olvasói levélben az *Index* szerkesztőségébe küldött óriásplakát fényképével kitudódott, hogy a kormány 333 plakátot rendelt utcai kihelyezésre. A szöveg a kormányiszóvivő napokban meghirdetett jelmondatát tartalmazta: „Minden Magyarországra érkezőnek tiszteletben kell tartania az ország és az unió kultúráját és törvényeit, továbbá nem veszélyeztethetik a magyarok munkahelyét.”^{vi} A plakátok június közepére elárasztották az ország déli részét és Budapestet. Erre válaszul megindult a mémgyártás, a civil tiltakozás és a plakátragasztás. A kormány napról-napra fokozódó vészhelyzetre fókuszáló intézkedései a célokkal ellenkező reakciókat váltottak ki, társadalomban nőtt a menekültekkel szembeni együttérzés és lojalitás. A kormány kampánya ellen tiltakozók a konzultációra és az óriásplakátokra fordított összeget értelmetlen pénzpocsékolásnak, a közpénzzel való felelőtlen gazdálkodásnak, a lakosság hergelésének tartották, hiszen a magyar feliratokat kizárólag magyarok értik.^{vii} Az óriásplakátok ellenreakcióra készítettek két szegedi önkéntes plakátrongálót, Kékesi Márkot és Szalai Balázst, akik egy éjszaka alatt diszperzittel festették le az óriásplakátokat „Szégyen, Szeged nem ilyen” szövegű feliratokkal. Nem futottak el a felelősségre vonás elől.^{viii}

Kékesi Márk, Szalai Balázs, „plakátrongálók”, Szeged

A plakátfestés kiváltó okairól Kékesi Márk, szociálpszichológus, a MigSzol-alapítója

„Ment ez a »Ha Magyarországra jössz« kampány a kormány részéről, amit mi szemfényvesztésnek tartottunk. Amikor kirakták az első hét plakátot Szegeden, a »Ha Magyarországra jössz« kezdetűt, egy rádiós kötődésű barátommal, Szalai Balázssal vettünk egy vödör diszperzitet, és lefestettük ezeket. Nem azért, mert azt gondoltuk, hogy akik Magyarországra jönnek, elvehetik bárkinek a bármijét, vagy ne tartsák be a szabályokat, hanem borzasztó képmutató üzenetnek tartottuk. Magyar nyelven, tegező formátumban kiírni ezt, ami azt is üzeni, hogy itt mindenki betartja a törvényeket.”

Cserháti Sándor evangélikus lelkész, önkéntes segítő, a plakátkampányról

„Az egyik az a fajta méreg vagy düh, ami az első plakátkampány kapcsán kialakult bennem. Nemcsak a menekültek kezelése miatt, ahogy a menekültekre tekintettek vagy utaltak, vagy tették ki a plakátokat, hanem amilyen bugyutának nézik vagy nézték a magyar polgárokat. Ami kicsapta a biztosítékot az volt, hogy kiírták magyarul: »Ha Magyarországra jössz, tisztelned kell a törvényeket!« Nem nekik szólt, úgy tűnt, hülyére veszik őket. Nemcsak őket degradálták le, hanem a plakát igazi célzottjait, a magyar embereket is. Azt hitték, nem vesszük észre, hogy ez valójában nem annak szól, akinek nyelvtanilag

szól, hanem nekünk. Az én szempontomból azt jelentette, hogy ez tudatos politika része volt: már akkor felkészíteni, traumatizálni az országot, amikor még (menekültek) alig voltak.”

Június 8-ra megszületett a kormány döntése a kerítés építéséről azzal az indokkal, hogy a több százezer menekült és migráns ellen a drótkerítés védi meg Európát.^{ix} Egy KDNP-s képviselő, Firtl Máttyás nyilatkozatával nyomatékosították a közvéleményben: a menekültek után eldobott, átázott ruhák, használati tárgyak maradnak, „amiket azonnal össze kell gyűjteni, nehogy egy helyi lakos vegye magához, mert nem tudni, hogy esetleg milyen kórt hordoz magában”.^x

Június 12-én a kormányfő reggeli, *Kossuth Rádióban* elhangzott beszédében beharangozta a teljes fizikai határzár lehetőségét. Ez akkor nem tűnt valóságos problémának, mert a menekültek nem voltak az országban érzékelhetők. A kormányfő, érzékelve a magyar nyelvű plakátokkal szembeni ellenérzést, azzal a magyarázattal állt elő, hogy az embercsempészek figyelmeztetésére szolgáltak elsősorban az óriásplakátok. A plakátrombolásokat egy „rendkívül kicsi, de hangos liberális kisebbség akciójának” nevezte, amelyik szemben áll az élettapasztalattal. Szerinte „a plakátok megfogalmazása inkább enyhének mondható, Magyarország barátságos ország, de a szabályait mindenkinek be kell tartani”.^{xi}

Ferenc pápa június 17-én, azon a napon, amikor Szijjártó Péter bejelentette a kormány döntését a déli határon megépítendő kerítésről, a menekültekért imádkozott: „Arra hívok fel mindenkit, hogy kérjen megbocsátást Istentől azon emberek és intézmények számára, akik bezárják az ajtót a jobb életet, a családot és védelmet keresők között.” A pápa köszönetet mondott a segítők munkájáért, kérte a nemzetközi szervezetek segítségét.^{xii}

Június 23-án egyoldalúan felfüggesztette a kormány a Dublin III. rendeletet. Ettől kezdve nem lehetett visszatoloncolni azokat a menekülteket, akik Magyarországon keresztül jutottak át másik uniós országba.^{xiii} A kormányzóvívő szerint Magyarország „megtelt”. A menekülteknek több ország határát kellett átlépniük ahhoz, hogy „előterjeszthessék kérelmüket a magyar bevándorlási hatóságnál.”^{xiv}

Ferenc pápa és a magyarországi keresztény egyházak, lelkészek reakciói a menekültkérdésben 2015 első felében

Február 25-én Kozma Imre atya, a Máltai Szeretetszolgálat elnöke a Váci Egyházmegye csatornáján, a *Keresztény Élet Magazinban* (megszűnt 2016-ban) beszélt a bevándorlók helyzetéről. Összetartozónak mondja a Kárpát-medencében élő magyarokat, akik mindig kitérnek a kapukat a bajban lévőknek. Megemlékezik a délvidékről érkező menekültekről, a koszovóiakat is említve. A magyarok „híres segítőkészsége” abban áll, hogy „nem faggatjuk, hanem segítjük a menekülteket, hogy haza tudjanak menni, és lehessen egymást kölcsönösen meglátogatni”. „de azért a Jóisten minket mégiscsak magyarnak akart, és nekünk ez küldetésünk is, a televízióknak is ezt kell segíteni ebben a mostani helyzetben, ne adja Isten, hogy ennél többre legyen szükség.”

Erdő Péter április 15-én, a Magyarország és az Apostoli Szentszék diplomáciai kapcsolatai helyreállításának 25. évfordulója ünnepelésén így beszélt: „Ma is értékes és termékeny az apostoli Szentszék magyarországi munkája, amely nem csak a magyar egyház és a magyar társadalom fejlődését segíti, hanem hozzájárul a magyarság és a szomszédos népek megbékéléséhez és aktív együttműködéséhez is.” Erdő Péter egy 2006-os eseményre utalva a magyar és a szlovák püspöki konferencia közös nyilatkozatáról beszélt. Ugyanitt Szijjártó Péter a keresztény állam a keresztények védelmében témát tartotta említésre érdemesnek.^{xv}

Húsvét vasárnapi üzenetében Ferenc pápa az üldözött keresztényekről beszélt: „korunkban több a hitéért meghaló keresztény mártír, mint ahányat a keresztényüldözések első évszázadaiban gyilkoltak le.”^{xvi} Bogárdi Szabó István, a Magyar Református Egyház Zsinati elnöke megismételte Ferenc pápa húsvéti kijelentését: „a 20-21. században nagyobb a keresztényüldözés, mint az egyház keletkezésének első

évszázadaiban”. Megkülönböztette a hívőket az „Istentől elidegenedett emberektől”. Szerinte Isten a húsvéton keresztül beleavatkozik a világ menetébe, amitől az utóbbiak „idegesek” lesznek.^{xvii} Amikor a püspök kizárólag keresztény emberekért imádkozik egy olyan történelmi időszakban, ahol az emberek százezrei az életveszélyt is vállalják az életükért, nincs jelen Jézus tanítása a jövevények befogadásáról vagy az irgalmas szamaritánus bizonyágtétele az ember egyetemes mivoltáról, miközben Ferenc pápa a menekülteket „jobb élet reményében útra kelőknek” nevezte, és kérte, ne zárják be előttük az ajtókat.^{xviii} A pápa Bolíviában emlékeztetett a Föld szegényeire, a napról-napra küzdelemben élőkre, meghirdetve a gazdaság megreformálását az igazságosság jegyében. Utalt enciklikájára - *Laudato si* -, a Föld megmentése érdekében megírt cselekvési tervére.^{xix}

Erdő Péter húsvéti homíliájában Krisztus példájáról beszélt, amit ezzel az idézettel zárt: az Úr feltétlen szeretete mellett „szeresd embertársadat, mint saját magadat”. Jézus – szerinte - egész életével és kereszthalálával ezt példázta.^{xx} Egyetlen gondolattal sem említi Krisztus kereszthalálában az egyetemességet, amivel nemcsak a keresztények iránti, hanem minden ember iránti szeretet egyetemessé vált.

Május 22-én Erdő Péter egy *Inforádió*nak adott interjújában nem beszélt az okokról, miért indultak el százezrek Európa felé. Arra sem adott választ, mi az ő javaslata a menekültkérdés megoldásáról, az úton lévők ellátásáról. „Keresztény parancs a szolidaritás”, mondta. És a segítség? Szerinte a világrendet kellene biztonságosabbá változtatni, de a menekültekkel kapcsolatban közömbös maradt. Nem beszélt arról, hogy akik menekülnek, gyerekek, asszonyok, férfiak – emberek. Gondolataiból hiányzott a biztonságos életet kereső, háború vagy éhínség elől menekülő ember képe.^{xxi}

Egyházak, egyházi szereplők megszólalásai a menekültek mellett

Fabiny Tamás evangélikus püspök május 8-án egy interjújában kritikával illette többek között a kormány bevándorlás-politikáját: nem értett egyet a konzultációs kérdőívvel, megállapította, hogy nincs egyetlen menekült sem, aki miatt félni kellene. Ha pedig lenne, akkor úgy kellene nekik segíteni, ahogy Ferenc pápa szerint Lukács evangéliumának irgalmas szamaritánusa teszi. Az egyházi törvényt kritizálva megemlítette a menekülteket segítő, Iványi Gábor-vezette Magyarországi Evangéliumi Testvérközösséget, akik – szerinte - személyes ellentét miatt eshettek ki a törvény által definiált egyházi szervezetekből.^{xxii}

Várszegi Asztrik, pannonhalmi főapát május 11-ikén, Boldog Gizella ünnepén tartott szentmiséjében a következő gondolatot fogalmazta meg homíliájában (szó szerint idézem az aktualitásra való utalás miatt): „Ez a fiatal teremtés, Gizella, idegenből jött. Ma sem biztos, hogy lelkesedünk az idegenekért. Őérte sem lelkesedtünk. Nem tudta a nyelvünket. Hogyan tudhatta volna? Nyilván leendő férjével is először tolmáccsal beszélt, mielőtt kialakult egy közös nyelv közöttük. István halála után nem volt számára a magyar föld biztonságos, egy bajor királylány, a volt magyar királyné számára. Így jobbnak látta a bajor biztonságba vonulni. Ezért Passauba ment egy bencés kolostorba.” (3 perc 41 mp.) Egy másik idézet innen: „Hogyan vagyok Jézus tanítványa? Ha van fontos dolog, ha van időszerű ebben a mi megfáradt, összeveszejtett, egymással szemben álló, bolond, beteg világban? (8 perc 30 mp.)^{xxiii}

Május 22-én jelent meg a cikk a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség állásfoglalásával a nemzeti konzultáció kapcsán. Az Iványi Gábor-vezette közösség arra kéri a kormányt, hogy a zsidó-keresztény, humanista etikai alapokon szerveződött Európai Unióval szemben Magyarország ne tagadja meg a segítséget a hazájukból bármilyen okból menekülőktől. Példaként említi a Biblia vándorait, akik mind idegen földön kerestek oltalmat. Nehezményezi, hogy a konzultációban összemosás a családok támogatását a bevándorlók támogatásával, a terrorizmust a menekülőkkel. „Istentől kapott felelősségünkkel és az általános emberi humánus iránti elkötelezettségünkkel a menedéket keresők tisztességes támogatása és segítése mellett állunk ki, és ezt várjuk országunk vezetőitől is.” Hasonló

tartalmú közleményt adott ki a Bokor katolikus bázisközösségi mozgalom is. Az újságírók körkérdest intéztek a nagy keresztény egyházak vezetőihez is a konzultációs kérdőívekkel kapcsolatos véleményük megismeréséhez, de a tizenhárom megkeresett egyház vezetője közül e kettőt kivéve egyik sem reagált.^{xxiv}

Május 24-én Erdő Péter bíboros az esztergomi bazilikában bemutatott pünkösdvasárnapi szentmiséjén többek között így prédikált: „Nem önkényes és hamis prófétálásra buzdít minket az evangélium, hanem azt ígéri, hogy az új és új helyzetekben, a népek vándorlása, a háborúk és a természeti katasztrófák, vagy éppen a tudomány haladása, az új felfedezések és a jólét időszakai közben is megtanít minket a Szentlélek arra, hogy mit kíván tőlünk Krisztus...Mert a hit cselekedetek nélkül holt, teljes akkor lesz, ha tettekre is váltjuk. Erre az igazságra vezessen el bennünket az elevenítő és vigasztaló Szentlélek. Ámen.”^{xxv} A Katolikus Egyház hetekig késlekedett arra, hogy válaszoljon a sürgető kihívására, és a prédikálást tettekre váltsa a menekültekkel kapcsolatban.

Június 20-án megjelent a *Kettősmérce* blogon, majd 21-ikén az *evangelikus.hu* honlapon Bolba Márta, evangélikus lelkész véleménye. Az Apostolok cselekedeteiből ismert történetet idézte bizonyítékul, hogy a menekültek befogadása nemcsak keresztényi, de humánus alapokon is kötelességünk. Bolba Márta szerint a fájdalommal, traumákkal érkező menekültek befogadása kötelességünk. Az ellenük folyó kampányt veszélyesnek tartotta azért is, mert szükségünk van a munkájukra. Tény, hogy nem akarnak Magyarországon maradni. Mi tranzit országnak számítottunk ezeknek az embereknek. Nem ők tehetek arról, hogy megnehezítette a kormány a tovább utazásukat.^{xxvi}

Július 8-ikán jelent meg a hír a MAZSIHISZ honlapján, hogy a menekültek megsegítésére Drelyó Ágnes és Zoltai Andrea gyűjtést szervezett a Dohány utcai zsinagógában. Szükség volt gyermek- és felnőtttruhákra, takarókra, gyümölcsre, tartós élelmiszerekre, tisztasági termékekre, gyerekjátékokra. Két óra alatt megtelt egy kisteherautó, vitték tovább Szegedre.^{xxvii}

Civil jogvédő szervezetek bíralták a keresztény felekezetek némaságát és a magyar állam intézkedéseit^{xxviii}, ott voltak a határnál, a menekültek között. A menekültekkel való riogatás, a kormány média minden fronton hangoztatott félelemkeltése a civileket nem tántorította el a segítségtől. A riogatás részét képezték az olyan média- és reklám-megjelenések, amik például járványveszélyről szóltak, megnyugtatta a magyar lakosságot, hogy ők „védettek” a lehetséges fertőzésektől, mint amilyen a szifilisz, a hepatitis B, C, és a HIV^{xxix}. A kormány bejelentette, hogy bővítik a szentesi kórház fertőzőosztályát.^{xxx} A lakosság nagy része egyetlen menekültet sem látott a médiumokon kívül, de a félelemkeltő cikkek, az ismétlődő, határra érkező férfiakra szóló videók, hírfolyamok hatottak.^{xxxi}

Augusztusban az egyházak a menekültekkel kapcsolatban hallgattak, ha mégis nyilatkoztak, megszólalásaik nem hivatalos fórumokon, nem hivatalos formában hangzottak el. Augusztus 8-án, az RTL csatorna hírműsorában egyházi szervezetek önkéntesei mutatták be, mit tesznek a menekültek megsegítésére. Beer Miklós, akkori váci megyés püspök volt az első katolikus püspök, aki a menekültek támogatására ösztönzött Jézus példájára és az *Evangéliumokra* hivatkozva.^{xxxii}

Augusztus 10-én egy Márton nevű joghallgató, a Szent Egyed közösség tagja számolt be arról, hogy a katolikus Szent Egyed közösség tagjai a Nyugati pályaudvaron várakozó menekülteknek segítséget és információt nyújtottak. Elmondta, hogy különböző helyekről jönnek az emberek, ami közös bennük, hogy mindegyikük egyformán hálás a segítségért. Egyre több a középosztálybeli, középiskolát végzett, szakmát tanult, olykor egyetemest végzett fiatal jött, aki azért kényszerült elhagyni a szülőföldjét, mert otthonát az Iszlám Állam lebombázta, például Szíriában. A leghatékonyabb segítségnek az alapvető orvosi ellátást mondta. Beszámolt arról, hogy a magyar hatóságoktól kapott magyar nyelvű dokumentumokat a menekültek nem tudják értelmezni, hiszen a legtöbben a latin betűs ábécét sem

ismerik. Még angol nyelvtudás birtokában sem volt egyértelmű számukra, melyik táborba kell menniük, és hogyan jutnak oda.^{xxxiii}

A Nyugati pályaudvaron egy menekült kismama babájának a születését önkéntesek segítették.^{xxxiv} A menekültek ellátása augusztus közepéig a civilek és önkéntesek segítségével történt.^{xxxv}

A menekülthelyzet augusztus közepére sem oldódott meg. A menekültek egy részét menekülttáborokba szállították, mások Budapestre indultak vonattal. A főváros pályaudvarai megteltek az odaérkező emberekkel, akik között (sokszor kísérő nélkül érkező) gyerekek, asszonyok, idős emberek is voltak. A menekülteket segítő szervezet, a Migration Aid a lakossághoz fordult segítségért: „Az elmúlt nyolc hétben bebizonyosodott, hogy ez a rendszer elérte a korábbi kapacitásának határát. A civil csoportok segítsége nélkül nem tudna működni.”^{xxxvi}

2. A menekültválság közelről. Interjú-részletek az „Akik meghallották a zörgetést” című interjúkötetből

Az alábbi interjúkat azokkal a személyekkel készítettem, akik a szegedi Nagyállomáson és a röszkei határnál önkénteskedtek. Nekik volt köszönhető, hogy a menekültek élelmet, tisztálkodási lehetőséget, orvosi ellátást, útbaigazítást, kaptak a határra érkezésük után. Az önkéntesek lettek „Magyarország arca, keze, lelke”.

Azokra a kérdésekre kerestem a választ többek között, hogyan szereztek információt a menekültek ittlétéről, mi motiválta őket, hogy hetekig jelen legyenek éjjel-nappal a mentésben, milyen tapasztalataik voltak az ideérkező emberekkel, egyházakkal, segítő szervezetekkel kapcsolatban.

Hogyan találkoztak először a menekültekkel? Mi volt a személyes motivációjuk?

Kékesi Márk szociológus, MigSzol-alapító, Szeged

„2015 tavasz végén, nyár elején kezdtek érkezni a menekültek. Egy idő után nem lehetett nem észrevenni, hogy a vasútállomás környékén főleg, illetve a város déli, határhoz közelebbi részének a terein megjelentek emberek, családos csoportok. Szegeden a vasútállomás volt az egyik gócpont, ahol lehetett velük találkozni. Emlékszem, hogy június vége volt, 22-23-a körül lehetett, amikor egy este egyik barátom érkezett vonattal, és szólt nekem, hogy emberek gyerekekkel vannak az állomás épületében. Összeszedtem pár pokrócot, amiket nem használtam régóta, főztem egy nagy fazék teát, hogy ez a hidegben jól jön. Tényleg hideg volt. Beültem a kocsimba és kimentem a pályaudvarra, ahol már ott volt két másik barátom, akikkel szintén egymást riadóztattuk. Így gyorsan összejött a csapat.

Ott volt a sok ember, köztük egészen kicsi gyerekek is, és a vasútőrök éppen kezdték őket kiterelni. Nem nagyon tudtak kommunikálni a nyelvi akadályok miatt. A menekültek közül tudtak angolul, de a vasútnál senki. Szalai Balázs barátommal megkerestük az állomásfőnököt, van-e ott valaki, aki felel ezért az ügyért. Egy 45-50 közötti hölgy volt akkor az ügyeletes tiszt a Szegedi Nagyállomáson. E nlc: elmondta, hogy ez már hetek óta így megy, minden este probléma, amivel neki kell megküzdeni. Amikor meleg van, nem annyira gond, de most hideg van, esik az eső, de nem hagyhatja nyitva az épületet. A vasút félkatonai szervezet, ő nem írhatja önkényesen felül ezt a szabályt.

Éjfél körül lehetett, esélytelen volt, hogy ott és akkor valakit elérjen. Összeült a rádiós válságstáb. Mi egy médium vagyunk, bármilyen kicsi is, ebből most már kéne valamit csinálni, ha nem is a mi frekvenciánkon. A HVG tudósítója, Szlavkovits Rita jó barátunk, aki 3 perc múlva ott volt. Ez már benne

volt az országos médiában.^{xxxvii} Ezt érzékeltettük is, hogy ha itt bármi dulakodás lesz, pillanatok alatt bekerül a sajtóba, mert ez akkorra már eléggé fölfűtött téma volt. Elkezdtünk a menekültekkel beszélgetni. Voltak néhányan, akik angolul elég jól tudtak. Azt kértük tőlük, hogy passzív ellenállásban maradjanak bent az épületben. Semmi dulakodás, de ne tegyenek eleget a felhívásnak, hogy távozzanak. Ne menjenek ki. Ez polgári engedetlenségre való felhívás vagy valami ilyesmi azzal megtoldva, hogy folyamatban van az egyeztetés a vasúttal. Merész lépés volt a részünkről.

Így tulajdonképpen az ügyeletes MÁV tiszt örült a sajtónak. *HVG*-hír lett belőle, éjjel 1 órára már tévé is volt. Olyan lett a helyzet, hogy a MÁV részéről nem tehettek mást, mint hivatalból fölhívták a rendőrséget. Az ügyeletes hivatalból nem kerülhette már el, hogy fölhívjon valakit a pesti MÁV igazgatóságáról, hogy helyzet van. Ez nem olyan, hogy reggel ráér, mert a helyzet reggelre eszkalálódhat. Ezt mi tudatosan csináltuk.

Cserháti Sándor evangélikus lelkész, Szeged

Két dolog vitt el tulajdonképpen a MigSzol Szeged közelébe. Az egyik az a fajta méreg vagy düh, ami az első plakátkampány kapcsán kialakult bennem. Nemcsak a menekültek kezelése miatt, ahogy a menekültekre tekintettek vagy utaltak, vagy tették ki a plakátokat, hanem amilyen bugyutának nézik vagy nézték a magyar polgárokat. Ami kicsapta a biztosítékot az volt, hogy kiírták magyarul: ha Magyarországra jössz, tisztelned kell a törvényeket.

Nem nekik szólt, úgy tűnt, hülyére veszik őket. Nemcsak őket degradálták le, hanem a plakát igazi célzottjait, a magyar embereket is. Azt hitték, nem vesszük észre, hogy ez valójában nem annak szól, akinek nyelvtanilag szól, hanem nekünk. Az én szempontomból azt jelentette, hogy ez tudatos politika része volt: már akkor felkészíteni, traumatizálni az országot, amikor még alig voltak. Csak Koszovóból érkeztek menekültek 2015 első felében, máshonnan ekkor még nem jöttek, vagy elvétve. Ez jó bevezető volt, de nálam visszafelé sült el: felhívta a figyelmemet, hogy várható valami ilyesmi.

Ifj. Iványi Gábor methodista lelkész, Szeged

Bevallom őszintén, nem emlékszem rá, a hírekből olvastam-e előbb a menekültek érkezéséről, vagy mivel Ásotthalom és Szeged között ingázom heti rendszerességgel, egyszerűen láttam az erős menekülthullámot, ami Ásotthalom felől érkezett többnyire, illetve itt, a Tiszán keresztül Szeged határába. Nem emlékszem olyan hírélményemre, hogy ezt olvastam, ahogy lehetett itt látni.

Nikodém Noémi baptista gyülekezetvezető, Orosháza

Hallottam a híreket, és tudtam, hogy jönnek. Nem érzékelttem otthonról, mekkora a tömeg, csak hogy úton vannak. Személyes érintettség is volt. A lányom egyik nagymamától utazott a másikhoz nyári szünetben, és mikor megérkezett, mondta, anya, láttam őket a busz ablakából. Ott alszanak az erdőben a földön, és anya, nem lehet valahogy segíteni?

Egy napra rá kaptam egy e-mailt egy szegedi barátomtól – aki valaha orosházi volt – hogy Szegeden helyzet van, és aki tud, jöjjön segíteni. Ha nem tud jönni, adományokkal segíthetünk. Hosszú lista volt benne, mire volt szükség: bébiétel, keksz, papírpohártól kezdve kötszerekig, női tisztasági felszerelés, ilyesmi. A lányommal a nyakunkba vettük a várost hátizsákkal, táskával. Fölvásároltuk, amit tudtunk.

Hegedűs Márk református újságíró, Szeged

Egy kis utcában laktam Szegeden, tovább sétálsz 200 métert, ott az állomás. Arra lettem figyelmes, hogy egyre több ember jön, akiről nem tudom, kicsodák, és a városban egyre többen kérdezték, merre van a vasútállomás. Érdeklődtek, hol lehet pénzt váltani. A következő nagy emlék, amikor bejelentik a határkerítés építését. Úgy éreztem, akkor cuppant rá a magyar média: miért kellene kerítést építeni?

Akkor még nem foglalkoztam ezzel a munkámban. Nem láttam az összefüggéseket. Volt egy cikk a *Dél-Magyarországban* arról, hogy az ebola járvány elérheti-e Magyarországot, hiszen jönnek a menekültek, migránsok. Megfogott a téma, én is fel szerettem volna dolgozni. Túlzás-e a rendőrség részéről? Túlzás a *Délmagyar* részéről? Van-e félnivalónk? Akkor kezdtem el megérteni, mi történik. Jönnek emberek, honnan jönnek, miért jönnek, hordoz-e ez egészségügyi kockázatot, valóban ez-e a fő kérdése ennek az egésznek? A rendőrségi szövívőről lepattantam, egyáltalán nem adtak interjút. Közleményt adtak, azt tudtam beolvasni. A *Délmagyar* szerintem akkor független portál volt, most része a *KESMÁ*-nak.

Léderer András, Helsinki Bizottság

Nagyon őszinte, teljesen természetes, mélyről jövő, zsigeri emberi reakció volt az összes településen, ahol voltak önkéntesek. Szeged volt az első város, a szegedi MigSzol, aztán időben pár nappal később indultak el a spontánul szerveződő önkéntes csoportok. Senki nem ismert még senkit. A vezérelv az ételosztás, vízosztás között az első dolog mindig az, hogy az ember megpróbálja megismerni, ki is az a másik. Vannak apopók ilyen helyzetekben. Mindenkinek megvolt a maga magyarázata, miért tudja ezt csinálni, de az alapmotiváció az a nagyon mély emberi ösztön, hogy a másiknak segítséget adjunk.

Liszkai Tamás plébános, Röske

2015-ben nem akartak elbújni a menekültek. Nyíltan, vállalva mindent mentek. Nem akartak itt se éjszakázni, se megállni. Ez a jogszabály-módosítás után változott. Onnantól kezdtek elbújni a fészerekben, meg az ólakban. Ez egy plusz pressziót jelentett a lakosságnak. Innentől kezdve nem tudtak kimenni úgy a fészerbe, hogy esetleg ne találjanak menekülteket, akik náluk elbújtak. A változtatásig nem akartak elbújni. Innentől kezdve nem lehetett szabadon közlekedniük. Az, hogy mi hogyan kerültünk bele, másik kérdés. A különféle szociális szolgálatok és szeretetszolgálatok a határon felajánlva a segítségüket rendszertelenül, önkéntes alapon jöttek. Megjelent az ökumenikus szeretetszolgálat, a Máltai, és kis fáziskéséssel a katolikus Karitás is. Ez a katolikus egyház hivatalos szociális és ellátó szolgálata, akik rögtön velünk, a plébániával vették fel a kapcsolatot. A többiek nem, még a Máltai sem. A Karitástól jelezték, hogy kimennének a határra. Szeretnének intenzív kapcsolatot fenntartani, és ha bármiféle segítséget kérnek tőlünk, állunk-e a rendelkezésükre. Igent mondtam nekik természetesen.

Beer Miklós nyugalmazott püspök, Váci egyházmegye

A 2015-ös nyár végén. Akkor szembesültünk azzal, hogy itt valami megindult. Tehát ami a legismertebb vagy leglátványosabb volt, az a Keleti-pályaudvar. Arról a televízió keresztül értesültem, hogy sok ember ott van. Ott láttam az egyik oldalon a pestiek készségét, akik rögtön segítettek, megsajnálták ezeket az embereket, ételt osztottak, beszélgettek. Az volt az egyik oldal. A másik oldalon megdöbbenett, hogy tanácstalanság, zavar van a politikai intézkedések között. Nem nagyon értettem, miért nem engedik őket fölszállni a vonatra, miért nincs ez egyeztetve Ausztriával, Németországgal.

Várszegi Asztrik főapát, Pannonhalma

A médiumokból számos hírt hallottunk, láttunk, várható volt, hogy nyár végén, ősz elejétől megindul a menekültek áradata. A szerzetesközösség is foglalkozott a kérdéssel. 2015. augusztus elején egy osztrák bencés atya, Pater Albert Goiss tartott lelkigyakorlatot a közösségnek. Téma: a Szentírás olvasása. Az atya az altenburgi bencés kolostor szerzetese, Horn osztrák városka plébánosa volt. Évek óta menekültek csoportját gondozta saját plébániáján. Nagy tapasztalattal rendelkezett a kérdésben. kitűnő tanácsokat adott közösségünknek, mire, hogy kell figyelniük, vigyáznunk stb., ha menekülteket fogadunk be.

2015 szeptember első napjaiban tartotta a magyar Katolikus Püspöki Kar őszi konferenciáját, amelyen hivatalból jelen voltam. Ezekben a napokban a menekültek már megszállták a Keleti-pályaudvart.

Magam itt és ekkor találkoztam élesben a menekültekkel, a nagy kihívással. Civilruhában két alkalommal tartottam megfigyelő körutat a Keleti-pályaudvaron és környékén, figyeltem időst, fiatal, játszó gyermekeket, a pestiek hozzáállását. Magam senkivel nem beszéltem, figyeltem, láttam, gyűjtöttem a benyomásokat. A konferenciáról hazatérve nagy érdeklődéssel vártak már mindannyian, különösen is érzékeny fiatal rendtársaim, hogy mit tanácskoztunk mi, püspökök, mit láttam és az volt a meggyőződésük, hogy mindannyian felelősek vagyunk, segítenünk kell az embereknek. A tette készségeiből egyértelmű volt számomra is, hogy ha még nem is tudjuk, mit kell, mit lehet tennünk, fel kell készülnünk a befogadásra, segítségnyújtásra.

Hogyan, hol tudtak segíteni?

Kékesi Márk

Megkeresett bennünket a szegedi önkormányzat. Botka László polgármester hívott bennünket tárgyalni a kabinetfőnöknél keresztül. A háromfős delegációban én is benne voltam. Az volt az elv, hogy abban az esetben fogadunk el bármilyen följánlást, amennyiben ez a város nevében történik, és nem a szocialista párt vagy Botka László nevében. Kaptunk egy faházat, kb. 10 centire az állomástól, mert az a terület már az önkormányzat tulajdonában volt, ebbe kaptunk áramot, és három darab mosogatót, bekötve vízzel. Kaptunk három db. mobil WC-t, napi rendszeres takarítással, amit az önkormányzat fizetett, internet hozzáférést, egy szélessávú wifit.

A szemben lévő hajléktalan szálló önkormányzati fenntartású intézmény. Ott, mivel nyár volt, nem volt akkor forgalom, és ebben a szállóban egy 110 négyzetméteres, szeparálható részt ki tudtak üríteni úgy, hogy azt megkaptuk tetszőleges raktározási vagy egyéb krízishelyzetre. Ott van ágy, zuhanyzó. Ezeket 23 óra alatt elintézte a polgármesteri hivatal.

A faházat, ami kerek három hónapig állt, egy percre se zártuk be. 24 órában szolgáltattunk, ételt osztottunk, elsősegélyt tudtunk nyújtani, ha kellett. Főleg gyerekbetegségek voltak, nyári vírusos-hasmenős-hányós betegségek, sebek, talp, boka, láb, a hosszú gyaloglástól, elfertőződött lábsebek. Az csúnya volt. Nagyon gyorsan kibontakozott egy rohadt nagy szolidaritás. A Szegedi Egyetem orvoskara bedobta, hogy az egyetemi klinika mosodájában a szabad kapacitás erejéig a kint használt pokrócokat, hálósákákat kimossák, fertőtlenítik. Vittük minden nap a mosnivalókat. Ezzel ötven-száz fekhelyet tudtunk létrehozni az állomás előtt.^{xxxviii}

Sokat tanultam ebből. Nagy lecke volt. Azért grass-roots, mert úgy nőtt ki a földből, hogy egyikünknek se volt ilyen élettapasztalata. Se menekült ügyben, se hatóságokkal, hogyan lavírozzunk egy olyan helyzetben, amikor a hatóságok alapvetően ellenségesek, de közben rájöttek arra, hogy az ő munkájukban is segítünk.

Cserhádi Sándor

Mire kijutottam, egészen szervezeten folyt a segítség. Akkorra már adományokat is lehetett vinni, mert az állomás előtti téren üzemelő hajléktalan szálló alsó termeit raktárnak ideadták. Onnan vittük át a fabódéba, amire szükség volt, és a fabódénál folyt az ellátás. Kimentem, mondtam, szívesen jönnék ide segíteni, kérdezték, mit csinállok, beszélek-e angolul. Beszélek, így bekerültem azok körébe, akiket úgy hívtak, „placcosok”. Az volt a feladatunk, hogy amikor jöttek a buszokkal, megszólítottuk őket, elmondtuk, hol lehet inni, enni halál ételt, elmagyaráztuk, hogyan érhetik el a tábort, amit kijelöltek nekik. Mi kísértük fel őket mindegyik vonathoz.

Amitől híres lettem, az a véletlennek köszönhető. A menekülteknek sokszor még az ivás előtt is a legfontosabb a tisztálkodás volt. A polgármesteri hivatal lehetővé tette, hogy a szökőkút vizét átvezessék

egy fölállítható mosdósorba. Ott lehetett tisztálkodni, kezet, arcot mosni, és borotválkozni is. Mivel nem volt tükör, ezért spontán, nem én, hanem valamelyik társam kitalálta, hogy megborotváljuk őket. És borotválni kezdtük őket. Hát ott boldog-boldogtalan fényképezett, a magyar betyárok megbízottjától kezdve a különböző külföldi hírügynökségekig. Nem nagyon foglalkoztunk ezzel. Valaki kiderítette, hogy lelkész vagyok. Más is csinálta, más is borotvált, az nem volt probléma. Lelkész vagyok, ennek hírértéke volt, így akkor több újságba is bekerült. Így lettem én híres. Ugyanazt csináltam, mint mellettem nagyon sokan, akik történetesen nem lelkészek, hanem bármilyen más hivatással élők, diákok, szegedi emberek. De érdekes volt, amikor a mellettem álló lány, aki szintén borotvált valakit, mondta, hogy ezek a terroristának kikiáltott emberek odatartják neked a nyakukat, hogy borotváld meg. Odaállnak a penge elé. Tényleg így volt. Volt, aki elfogadta, volt, aki nem.^{xxxix}

Ifj. Iványi Gábor

Amikor az első nagyobb hullám érkezett, fölhívtam Ásotthalom polgármesterét, hogy tudunk-e valamit segíteni, mert ott nagyon sokan jelentek meg a menekültek közül. Arra is emlékszem, hogy a hírekben semmi nem jelent meg erről, de akkor a polgármester már arról beszélt megrendült hangon (és milyen jó lenne, ha ezt a megrendültségét hosszabban fönn is tartaná), hogy halottak is vannak a menekültek közt. Azt tudjuk, hogy a Tiszába többen is befulladtak a menekültek közül. Én ilyen módon találkoztam velük. Szegeden a Nagyállomásnál volt az a menekülteket ellátó pont, amit mi is látogattunk gyülekezeti szinten. Az a gyanúm, hogy sok mindenről lemaradt a sajtó.

Nikodém Noémi

Én kívülről érkeztem, Orosházáról, és nem mindenki ismert. Akkor még nem voltam ilyen kontextusban a menekültekkel. A faházban segédkeztem. Kaptunk adományban kekszet, azt kellett kicsomagolni kis adagokba, hogy feladhassuk a vonatra. Ahogy a többiek rájöttek, hogy tudok kommunikálni velük, bevettek az útbaigazítók közé. Az volt a dolguk, hogy amikor megjöttek a buszokkal, a rendőrök leszállították őket a buszról, mi mondtuk nekik, hol lehet kezet mosni, hol kaphatnak ennivalót, kávét, vizet. Főleg a vizet. Nyár volt, embertelen hőségek voltak.

Liszkai Tamás

A Katolikus Karitasz munkatársai kimentek a határra, de valószínűleg nem készültek fel arra, mi vár rájuk ott. Szeptember ötödike körül volt, meglehetősen hűvös, hat fok éjszakánként a hőmérséklet. Látták, hogy a sátrakban anyák voltak gyerekekkel, néhányan mindennapos szülési helyzetben. Hirtelen mindenáron akartak volna egy nagy szociális akciót, és azt mondták – kicsit öncélúan -, hogy mindenképpen szeretnék ezeket az embereket idehozni a plébániára, és ebben biztosítunk-e helyszínt. Mondtam nekik, van ez a kis rendezvényházunk, de ha sokan vannak, a templomot is kinyitom. Tudtam, hogy a muszlimok elvi alapon úgyse mennek be a templomba, de ott van a közház is mellette. Kérték, hogy tartsuk a kapcsolatot éjszaka, ha bármi van, elindulnának, és hoznák őket. Ez nagyon hosszú éjszaka volt. Virrasztottunk. Visszahívtak hajnalban, hogy az akció lefűjva, mert a rendészet tudomást szerzett róla, és azt mondták, ilyenre lehetőség nincs. Nem engedik el őket.

Akkor kezdődött ez a szigorú fellépés, hogy nem mehet mindenki oda, ahová akar, hanem várjanak a tranzitpontra a kérelmük elbírálására, mert nem akarják őket így elengedni egyetlen éjszakára sem. Ez volt az egyik ok. A másik ok, hogy nem voltak nyitottak arra, hogy ide jöjjenek, valószínűleg a félelem miatt. A férjeknek ezt nem ajánlották fel, a nők pedig együtt akartak maradni a kisgyerekekkel, férfiakkal.

Rákos András, Oltalom Karitatív Egyesület

Szervezett formában kezdtük a környéken táborot verő, illetve a pályaudvarokon megpihenő vagy várakozó menekültek támogatását. Amikor lezárták a határt, a határátkelőhöz jártunk, és vittünk minden

nap meleg ételt. Kezdetben messzinek tűnt, de aztán megtanulta a kocsit az irányt és pillanatok alatt ott voltunk Röszkénél. Volt, hogy WC-t béreltünk, és azt kellett takarítani, mert a cég, aki kölcsönadta, vagy akitől béreltük, nem tudta a napi takarítást vállalni. Ott akkor több százas nagyságrendben vették igénybe ezeket a mobil WC-eket. Szállítottuk, amikre szükség volt: csoki, halal vagy kóser food, takarók, párnák, sátrak. Jöttek adományok is nagy számban, és vásárolt az Oltalom is. A meleg ételt is az Oltalom készítette és fizette. Takarók érkeztek, sátor is, ásványvíz. Sokakat megindított akkoriban a dolog, és hajlandóak voltak pénzt és időt áldozni a menekülteknek. Egyrészt az szép volt, reménykeltő, hogy még vannak emberek, akik vallási hovatartozás vagy elkötelezettség nélkül fontosnak tartották ezeket. Ez jó dolog, szívet melengető.

Elmentünk az elnök úrral (Iványi Gábor) és Farkas Barnabással Görögországba. Hát ott is sokan voltak! Átmentünk többször is Szerbiába, ott is hasonló volt a helyzet, mint Magyarországon.

Székel János püspök, Szombathely

Abban az évben a leginkább a Saint'Egidio Közösség közreműködésével segítettünk a menekülteknek. Volt Budapesten egy cigány kápolnánk a Gát utcában, és mellette egy kicsi, két részből álló hittanterem. Oda néha befogadtunk menekülteket, de ez egy éjszaka volt többnyire, ugyanis a legtöbb menekült hamar utazott tovább Nyugat felé. Ezt is nagyon hálásan köszönték. Sok volt a muszlim közöttük. Volt olyan ember, aki belépett és rögtön meghajolt. Hálásak voltak, hogy ilyen helyen fogadtuk őket. Ezt nem én intéztem személyesen, csak a kulcsot és az engedélyt adtam. A Saint'Egidio Közösség vállalt sok feladatot ebben.

Hogyan ítéli meg kormány és a pártok intézkedéseit, kommunikációját?

Beer Miklós

Fokozatosan láttam, hogy egyre erősödött ez a propaganda, és újra és újra ismételték. Röszkét azért említettem, hogy ha ezt nem vetítették százszor, akkor egyszer se. Mindig ugyanazt és azzal, hogy „hát ilyenek ezek a migránsok”. Módszeres lélektani hadviselés, vagy nem tudom, micsoda. Ez borzasztó nagy hatással volt rám, és nagyon elszomorodtam. Láttam ennek a hatását, hogy az emberek nagy részének ez tetszett. És akkor jöttek ezek a fogalmak, amiket megismertek. Hogy mi megvédjük a magyar családokat, mi keresztények megvédjük a keresztény hagyományainkat, a keresztény Európát! És akkor mondom: hogy van ez? Utána jöttek ezek a nagyon fájó élmények, hogy Ferenc pápa megnyilatkozásaira az itthoni sajtó azt mondta, szenilis vénember, mit akar ez. Azóta is ott van bennem ez a fájdalom, hogy állandóan csak az a megközelítés, hogy nekünk ez a bevándorlás nem jó. A demográfiai helyzetet megoldja-e vagy nem. Nem, mi nem leszünk bevándorló ország, mert mi majd rávesszük a magyar házaspárokat, családokat, hogy több gyereket vállaljanak, és akkor itt megoldódik minden. Mondom, hát nem erről van szó, hogy ez jó, vagy nem jó. Itt arról van szó, hogy ez a mai emberiségnek a legégetőbb kérdése. Hogy mi lesz velük. És ez nem Magyarországnak a belügye, hanem az egész emberiségnek, a mai világnak az ügye. Ezért vagyok szomorú, hogy a saját hazám, meg ezek a közép-európai országok, akikről azt hinném, hogy közel áll a gondolkodásomhoz, ők így állnak hozzá.

Amikor megláttam ezt az óriásplakátot, rögtön elkeseredtem: ezzel kampányolni? Az ember legalantasabb ösztönével: az önzéssel? Ugye, nem akarjátok, hogy elvegyék. És akkor ez keresztény? Ez a Krisztusi üzenet? Utána jöttek sorra ezek az élmények. Megszólaltam itt is, ott is, és mondtam, hogy ezt nem lehet kereszténynek nevezni. Attól vagyunk emberek, legalábbis a hitünk szerint, hogy tudunk-e szolidárisnak lenni, testvérként tekinteni egymásra. És akkor erre kaptam nagyon csúnya megnyilatkozást meg vádakot, hogy hazaáruló meg tűnjön el ez a...Én is voltam szenilis öreg, szóval nagyon sok mindent kaptam.

Hegedűs Márk

A rendészeti oldalról néha volt nyilatkozó, aki elmondta, hány fő, milyen állampolgárok jöttek...De az, hogy van egy szervezet, a MigSzol, aki rendelkezésre áll, hajlandó nyilatkozni, köznyelven magyarázni – például azt, hogy a menekülteknek vérzik a lábuk és szomjasak - nekünk, újságíróknak segítség volt. Az országban és külföldön is tudni akarták az emberek, hogy mi történik, milyen a hangulat, van-e ok félelemre, miben tudnak segíteni. Lehet, hogy Kékesi Márkéknak teher, nekünk nagy segítség volt a kommunikációjuk.

Beszéltem Kübekháza polgármesterével, a mórahalmai polgármesterrel. Prioritásom volt a református segélyszolgálat. Nem értettem vele egyet, hogy egyik menekülttáborba sem engednek be bennünket. Egy alkalommal jött egy közlemény, hogy vittek valahova adományokat, és a miniszterelnök felesége is ott volt az egyik táborban. Újságíróként érdekelt volna, ha már a miniszterelnök felesége ott volt, hogy jó lenne interjút készíteni vele. Meghívót nem, csak közleményt küldtek utólag, fotókkal. Nem értettem, miért nem akartak róla beszélni. Utána jött a nagypolitika.

Politikai vezetők nem nyilatkoztak. Lázár János *kormányinfóján* rendszeresen téma volt, abból készítettem összeállításokat. Sokszor hangzott el helyi vonatkozás, Röske, Szeged, Ásotthalom térségéből, ezeket követtem. Ez is egy vetülete volt a munkámnak. Úgy éreztem, és elkezdett feszíteni a dolog, hogy az én műsoromon kívül a református médiában máshol nem nagyon szól semmi erről a kérdéstről. Nincs egyetlen cikk, semmi.

Ott voltam 8 km-re a határtól...az volt nehéz, és erről nehéz beszélni is, mert kellemetlen. Hogy nem találtam meg a helyet, hová születhetne meg a cikkem. A *parókia.hu* portálon dolgoztam külsősként, ott megjelent az első cikkem a témában a határzár idején. Szerettem volna ellensúlyozni a rengeteg álhírt és propagandát, ami áradt az emberek felé – bár volt benne valós, de eltúlzott volt, és sok szempontot nem érvényesített - bemutatni az olvasóimnak azokat a történéseket, amiket itt, helyben igaznak láttam.

ifj. Iványi Gábor

Amit lehetett olvasni is, a szegedi rendőrséget viszonylag kivonták ebből a történetből. A TEK, meg gondolom mások, Pestről is idevezényelt egységek szálltak rá erre a történetre. Számomra egyértelmű, hogy egy médiapropagandának gyártottak ott képeket. Akkor bennem valami nagyon összetört, mert hogy a csudába lehet kiszolgáltatott emberek gyengeségét, hazátlanságát, tetőtlenységét politikai és médiapropagandának így kiszolgáltatni.^{x1} Akkoriban is ez volt az érzésem, és most is az, hogy ez abszolút provokáció volt. Kellettek a képek a politikai propagandához, hogy itt migránsok támadnak, köveket dobálnak, meg mit tudom, mit csinálnak.

Léderer András

Ahogy teltek a napok, egyrészt egyre többen is lettünk, másrészt egyre tudatosabbá vált mindenki számára, hogy ezt miért is csinálja. Ez azért is volt fontos dolog, és azért is jutott szerintem ide a folyamat, mert közben szinte minden annak ellenében hatott, hogy így történjen. Zajlott már a kormányzati propaganda, megjelentek a kormányzati propagandában a szövegek arról, milyen elképesztő és veszélyes betegségeket terjesztenek ezek az emberek, veszélyt jelentenek a gyerekekre, nőkre, idősekre.

Amikor az ember találkozik egy ismeretlen jelenséggel, és körülötte mindenki csak azt mondja, hogy ez veszélyes, ez életveszélyes, ez rossz, ezek gonoszok, akkor van munkája, hogy legyőzze ezeket a fajta hangokat maga körül és azt mondja, nekem nem ez a tapasztalatom. Vagy akkor is segíteni kell, ha nem tudom, ez a másik ember kicsoda, micsoda, de szomjas, éhes, nincs hol aludnia, menekült, nem tudja, hogy hol van. Az az érdekes dolog volt megfigyelhető, és erről szól is jópár kutatás, hogy minél erősebbek és hihetőbbek voltak ezek a propaganda-állítások, annál elhivatottabbá váltak az önkéntesek.

Egy idő után ez átfordult, ha úgy vesszük, politikai és erkölcsi kiállássá, és nagyon sokan, akik később csatlakoztak - júliusban, augusztusban - kifejezetten hangsúlyozták is, hogy mert ráérek, mert anyagilag megtehetem, hogy vásárolok, adományozok, de az is fontos része ennek, hogy megmutassuk, mi nem ilyenek vagyunk. Megmutassuk a magyar kormánynak, hogy a magyar emberek nem ilyenek, nem így viselkednek. Megmutassuk a világnak, hogy élnek itt még olyanok, akik nem így gondolkoznak, nem így viselkednek.

Rákos András

Maga a menekültkérdés, a menekültválság közelebb került az emberekhez. Mert azelőtt csak hírekből látták. A 2015-ös időszakban lehetőségük volt megtapasztalni. Működik a kormánypropaganda, és ez is jól megosztja az embereket, mert mióta ez működik, azóta megosztja az embereket ez a kérdés. Mert sokan tényleg félnek a menekültektől, őszinte félelmük van, mert ha éjjel-nappal azt hallják, akkor elhiszik. Mert nem is hallasz mást. Az ország nagy részén nincs más, mint a *TV2*, *M1*, *M2*, *RTL Klub*, de ők csak a bulvárral foglalkoznak, és a helyi ingyenes lapok nyilvánvaló, hogy mind kormánypropagandát nyomnak. Így működik, és akkor elhiszik az emberek, hogy valamiféle veszély fenyegeti őket ebben a kérdésben. Ez a része biztosan sokat ártott. De egész Európát érintette ez az akkori menekültválság.

Mit tapasztalt az egyházak felelősségvállalásáról, az egyházi és a civil szervezetek segítségnyújtásáról?

Beer Miklós

Nagyon óvatosan mondom, de már azért egy párszor keserűen a szememre vetették, hogy miért hallgat a katolikus egyház? Mert megvették. Tatarozzuk a templomokat. Persze, mondja a kormány, mert mi az egyházakat nagyon szeretjük. Építések a templomot, tatarozzátok, gyönyörű legyen, csak pont a lelkük marad ki belőle. Olyan szomorú vagyok, amikor látom, hogy sajnos a mi katolikus egyházunk is a külső látszatot fenntartja, szépek a templomaink, jólöltözött emberek mennek vasárnap a templomba, na de a gondolkodásmódunk ugyanolyan önző, mint a nem hívő embereké. Itt nagyon nagy baj van. Nem érezzük, vagy nem értjük? És akkor hozzá szoktam kapcsolni, hogy a migráció ezt az óriási világméretű mozgást jelenti. Hogy valahova oda szeretnének menni az emberek, ahol van életlehetőségük. De hát itthon Magyarországon is itt van a cigányság helyzete. Amivel megint nem foglalkozunk, és ami megint azt mutatja, hogy nem értjük igazán Jézus tanítását. A vallásosság nagy részben mára hagyományörzés és egy külső magatartás.

Cserhádi Sándor

A Máltaiakat meg lehet kérdezni, mert ők is csináltak valamit. Az, hogy ebben a majdnem spontánul kialakuló szegedi összefogásban, ami nem egyházi, hanem civil alapon szerveződött, éppen nem voltak, nem azt jelenti, hogy nem vettek részt ebben a munkában. Hallottam erről nyilatkozni őket a rádióban, és egyáltalán nem a kormánypropagandát adták vissza. Lehet árnyaltabban látni a dolgokat, és szerintem kötelességünk is. Ettől még lesznek olyan momentumok, amelyek az alapfeltevést igazolják, hogy itt nagy a hiátus a deklarált kereszténység és a valóságos tettek között. Az ökumenikus segélyszervezet is próbált valamit tenni. Egy ideig a nagyfai börtönben kialakított, átmeneti menekülttáborba jártak foglalkozni gyerekekkel. A helyzetükből fakadóan ott, ahol ezt lehetővé tette nekik a kormányzat, de tettek dolgokat. Az se reális kép, hogy csak a kormány által egyáltalán nem támogatott, vagy vele akár kritikusabb szervezetek tettek itt a menekültekért. Ők szabadabbak voltak abban, hogy úgy segítsenek, ahogy tudnak, ahogy szeretnének, nem becsatornázva valamilyen értelemben. Azt el tudom képzelni, hogy a kormány által is elismert, elfogadott, esetleg támogatott segélyszervezetek nem teheték azt, amit akartak, csak azt, amire lehetőség nyílt. De az is segítség, ami becsatornázott segítség. Annak az embernek vagy gyereknek, akihez eljöttek emberek és foglalkoztak vele, a hivatalos szerveken túl

próbáltak otthonosságot teremteni, az is fontos. Ehhez képest a civil szerveződések sokkal spontánabban és sokkal inkább az igazán akut problémákra reagálva tudtak tenni.

Nekünk az volt a fontos, minek örültek és mi segített rajtuk. Ők nem a szerint fogadták, ki milyen szervezet és honnan kapják, hanem hogy segítenek. Ezt mindenképpen figyelembe kell venni, függetlenül attól, hogy borzasztóan álságos volt, ahogy a kormányzati oldalról ezt kezelték. Érdeemes megnézni nem csak azokat, akik teljesen önálló kezdeményezésből, civil módon tették - ahogy én is bekapcsolódtam már egy létező munkába - hanem azokat is, akik próbáltak tenni valamit. Akiket személyesen nyilvánvalóan ugyanolyan jó szándék és segítősándék vezetett. Ismerek is embereket, akik ebben dolgoztak. A kormányzat által elfogadott segélyszervezetekben dolgozók se tehettek arról, milyen szervezetekben dolgoznak. Keresik ők is azokat a lehetőségeket, ahol segíteni tudnak.^{xii}

Liszkai Tamás

Nehéz rekonstruálni, hogy a hivatalos egyházi vezetés mit képviselt. Volt, aki semmit, volt, aki mást-mást mondott. Elég nagy különbség volt a Szeged-Csanádi megyés püspök, aki közvetlen előljáró, vagy akár Beer Miklós, a váci, vagy akár Székely János, a szombathelyi püspök megnyilatkozása között. Nem volt sokszor közös nevező a püspöki karon belül sem ebben a kérdéskörben. Személyiségi vagy habitusbeli különbség lehet az oka alapvetően. És a szemléletmód, hogy ki melyik platformhoz és gondolkodási modellhez kapcsolódik.

Szeptember 15-ével a kormány lehatárolta azoknak a segélyszervezeteknek a működési lehetőségét, akik részt vehettek a tranzitponton a munkában. A Karitászt kikerült ebből. A Máltait viszont engedték még egy ideig. A máltaisok kérdezték, a székhelyüket berendezhetnék-e a plébánián. A hátsó kis rendezvényházat átadtuk nekik. Ők másfél hétig még ott voltak. Teát főztek, itt volt a raktárunk, idehozták Budapestről az ételt, sátrakat, meg hálózsákokat stb. Itt szortírozták és vitték ki. Utána ez is idejét múlta, mert a tranzit zónába már nem mehettek be. A Karitászt azt érezhette, hogy hirtelen rászállt erre a jelenségre sok segélyszervezet, és kevésbé érezte kötelező fellépésnek, hogy ebben részt vegyen. Most ezt a védelmükben mondom. Nem gondolom, hogy elvi alapon, gyávaságból vagy homokba dugott fej-jelenségként akartak ebből kimaradni. De, amikor már egyre jobban terjedt, hogy van itt munka bőven, másfelől jelentkezett a helyzet és a jelenség súlyosságával együttesen, hogy aki kimarad, egyfajta feketepontot szerez olyan értelemben, hogy mi a segélyszervezeti értéke. Akkor talán már kezdték úgy érezni a Karitásznál is, hogy részt kell venniük, mert nem tudják majd megmagyarázni, miért nem segítettek. Ezt a pestiek részéről éreztem. A szegedi Karitászt nem vett részt aktívan, vagy nem tudok róla, legalábbis velünk ebben nem volt kapcsolata. A megyéspüspök úr másként nyilatkozott. Elmondta, hogy milyen akciókat szerveztek a szegedi központ részéről. Ez Röszkét nem érintette.

Biztos, hogy szerveztek, nem tagadom, vagy nem kétlem, csak erről nem tudok. Akikkel tartottam a kapcsolatot, idejöttek, azok a pestiek voltak, a központi. A Málta sokkal szervezettebb ilyen értelemben, mert ott nincs olyan, hogy pesti meg szegedi. Magyar szervezet, de nagyon jól átgondolt és felépített. Ők elsőként jöttek, és tovább is maradtak. A kormány részéről megvolt még feléjük 15-e után is a bizalom. Nem feltétlenül az volt a cél, hogy ki milyen pártállású, hozzáállású, hogy az egyiknek megengedjük, a másikat elküldjük.

Nem feltételezek rosszhiszeműséget Erdő Péter bíboros úr részéről. Szerintem őt rosszul tájékoztatták az uniós jogszabályokkal kapcsolatban. Ebben nem volt járatos. Utána tartotta ezt a szerencsétlen sajtónyilatkozatot^{xiii}, amiben igen határozottan ezt az álláspontot képviselte. Amikor megcáfolták, finoman korrigált. Ez már nem volt annyira sajtó nyilvános korrekció, de onnantól kezdve a

nyilatkozatát nem tartotta fenn. Bizonytalan volt a helyzet abban, kinek milyen joga van. A Dublini szerződésre hivatkoztak, amit aztán folyamatosan megszegtek. Egyáltalán nem lehetett tudni, milyen szerződések érvényesek egy ilyen helyzet megítélésére. Ebben az esetben, ahogyan a bíboros urat tájékoztatták, úgy nyilatkozott. Amikor kiderült, hogy ez nem így van, le is csöndesült. Nem hallottam, hogy innentől fogva a bíboros úr nyilatkozott volna ebben a témában. Sőt, annyira kerülte, hogy nem is akart semmilyen konkrét és jól beazonosítható állásfoglalást tenni. Az ő hozzáállása más volt, mint akár itt a megyéspüspök úré vagy Vácon Beer Miklósé.

Kiss-Rigó László, Szeged-Csanádi megyéspüspök úrral nem volt közvetlen kapcsolatom. Nem voltam benne a központi irányításban, nem adott nekem instrukciókat, hogyan járjak el. Innentől kezdve rám volt bízva, hogy szabad döntésem alapján próbáljak valamit tenni. Nem volt retorzió sem, hozzá kell tennem. Azt se mondta, ha valami nem tetszett neki. Ennyire nem foglalkozott azzal, hogy Röszkén mi történik. Ilyen értelemben mondhatnám, hogy ezek szerint nem érdekelte. De mondhatom a pozitív oldalt is, hogy meghagyta a szabadságomat, meg az önkormányzatét és az önkéntesekét.

Nikodém Noémi

A bevándorlással kapcsolatban augusztusban is volt egy módosítás, és szeptemberben is. Mindig nagyon figyeltünk, hogy a magyar törvényeket betartsuk. A Nagyállomáshoz már regisztráció után hozták az embereket a rendőrök buszokkal. Tehát mi nem illegális embereket segítettünk, hanem olyanokat, akik már regisztrálva voltak, csak „utaztatták” őket. Illetve amikor Röszkénél a prérin voltak, még nem voltak regisztrálva, de már a rendőrség ott volt, arra vártak, hogy megérkezzen a rendőrségi busz, amivel viszik őket regisztrálni. Annak a csapatnak vittük az almát meg szendvicset meg pelenkát, mikor, mit. Volt, hogy saját zsebből szereztünk adományokat. Egyházaktól kaptunk adományokat, baptistáktól, metodistáktól, evangélikusoktól, mikor, mit. Amit éppen kaptunk, azt kellett megnéznünk, arra éppen hol volt szükség. Amikor a prérre mentünk, ott is engedéllyel voltunk, és adtuk oda az élelmet meg takarókat. Márkék jártak ki a takarókkal, reggel vitték mosatni. Az én összekötő szerepem az volt, hogy elmondani nem tudom, hányszor soroltam el a lelkes, de tájékozatlan segíteni akaróknak, hogy „ne vigyetek polifoamot, nem tudjuk tisztítani, fertőtleníteni, csak a szemét gyűlik vele”. Elmondani, hogy ilyet ne vigyetek, olyat ne vigyetek, nem fognak beengedni. Tehát a jószándékot is keretek között tartva.

Kékesi Márk

Ott van az Indóház téren a pályaudvartól 20 méterre a Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium, katolikus, hátrányos helyzetű fiatalok laknak benne. Ezt a Szeged-Csanádi egyházmegye, tehát a római katolikus egyház üzemelteti. Nyár volt, véget ért a tanév, a kollégisták kiköltöztek. Fölhívtam őket telefonon. Elmondtam, kik vagyunk, és szeretnék kérni egy helyiséget adományraktározásra, illetve, ha erre mód van, egy teakonyhát teafőzésre és szendvicskészítésre. Garantáljuk, hogy nem fog bemenni menekült, csak az önkéntesek magyar útlevéllal, azok se sokan. Fel tudunk adományt is ajánlani, mert addigra volt tartalékunk is. Nem fogadtunk el soha pénzt, mert azt könyvelni kellene, rögtön kitesszük magunkat mindenféle vádaknak. Mindig jött pénzfelajánlás, ezt ők, mivel hivatalosan működnek, el tudják fogadni. Nem hívtam vissza a hölgy. Másnap is hívtam, ugyanezt a beszélgetést lefolytattuk. Mikor harmadszor is hívtam, próbáltam változtatni a tónuson, hogy nézze, a nem az egy tökéletes értékű válasz, én elfogadom, megyünk tovább. A hölgy is hangot váltott, és azt mondta, hogy ha ez rajta múlna, már rég intézkedett volna, de mivel a főntartója az intézménynek a Szeged-Csanádi egyházmegye, nem merik megkérdezni. Egy olyan kielezett politikai helyzetben, amiben vagyunk, nincs az egész épületben egyetlen ember, aki fölhívna a fenntartót és elmondaná neki, hogy van ez az önkéntes csoport a pályaudvaron, a hírekben tetszettek látni vagy nem. És hogy adjunk már nekik egy tantermet, ahova a vizet meg a ruhát be tudják tenni.

Humanitárius krízishelyzet, amiről beszélünk, és mint ilyen minden egyháznak, keresztény és nem keresztény egyháznak alapvető központi mozzanata. Én nem tudok olyan egyházzal vagy vallással, amelyik azt tanítaná, hogy az út mentén fekvőbe bele kell rúgni. Mindegy, hogy te milyen vallásban vagy dogmatikában hiszel, ez alapvető kötelességed. Segíteni embertársaidon.

Az első, amit kiemelnék, Erdő Péter bíboros a nyilatkozata, ami úgy hangzott - tartalmilag tudom csak idézni - hogy természetesen keresztényekként kötelességünk az elesettek megsegítése, de nemcsak keresztények vagyunk, hanem törvénytisztelő magyar állampolgárok is. Mint ilyenek, ha mi az illegálisan itt tartózkodó embereknek segítünk, elkövetünk olyan dolgokat, amik törvénybe ütközhetnek. Később visszavonta ezt a nyilatkozatát azzal, hogy ő valamit félreértett, és igazából vizet adni az úton levőnek nem törvénysértés. Nyilván nehéz kérdés, hogyan álljunk ehhez hozzá katolikusok, mint a legnagyobb egyház Magyarországon.

Sok katolikus önkéntesünk volt. Eleinte a szegedi Máltaisok titokban jártak ki segíteni. Ezt a szegedi Máltai szervezte, de ők, mint magánemberek vettek ebben részt. Mi tudtuk, hogy onnan vannak, de kérték többször is, ne említsük.^{xliii} Szegeden van a Ferences templom, az Alsóvárosi templom néven ismert, ferences testvér az egyházfőnök, fiatal szerzetes. Őket is kerestük, mint a pályaudvarhoz közel lévőket. Kellott volna egy konyha, tea, szendvics miatt. Meleg ételt nem is akartunk, értelmetlen lett volna. Húst nem akartunk, egyrészt meleg van, másrészt hiába mondom, hogy az nem sertés. Nem akartuk azt, hogy a köztvéle lehozza, hogy eldobták a pulyka párizsis szendvicset, pedig az mindenki számára ehető. De ha nincs bizalom, nem eszi meg, nem kell hús.

Megkerestük őket, rábólintott a rendházfőnök azzal a kitételrel, hogy nem mehet ki a sajtóba. Fű alatt az önkéntes bemehetett, kaptunk kulcsot, egy hűtőszekrényt meg konyhahasználatot, teljes bizalom. Nem szeretnének hírt, ezt ő keresztényi dolognak tartja. Nyilván benne volt az, hogy a püspöki hivatal ne tudja meg. Sőt, volt egy pont, amikor visszavonta, hogy ez így nem jó, aztán később megint mehetek az önkéntesek. Napi több száz szendvicset legyártottunk. Szendvics, alma, narancslé, illetve tea az folyamatosan készült. Ez volt a ferences. Ez ilyen ellentmondásos, de én érteni vélem, hogy volt egy alapvető érdekük, de segítőkészek voltak. Az ottani szerzetesek, illetve a laikusok, a szegénykonyhán dolgozó önkéntesek is ugyanúgy beszálltak és készítettek szendvicseket a hajléktalanoknak. Oda-vissza akció volt. Voltak éttermek Szegeden, akik szállítottak aznapi ételt. Vagy ahol a lagziból megmaradt tömérdek sok hidegtál, hozták. Ez minden héten volt.

A református egyház szegedi Honvéd-téri Református gyülekezetének volt egy rádiója Európa Rádió néven, és amikor Andy Vajnáknak kellett az országos kereskedelmi rádió, akkor hirtelen a református rádiótól a frekvenciát megkapta a Rádió 1. Hegedűs Márk ott volt szerkesztő. Régi jó cimborák voltunk. Ő is volt kint sokat. Az Európa Rádió korrektül tudósított erről, meg a Reformátusok lapja című lap is rendszeresen beszámolt a határmenti történésekről.

Az Evangélikus Egyház, az nagyon jó volt. Cserháti Sándor evangélikus lelkész szinte minden nap kint volt, amikor tudott. Vele készült egy nagyon jó interjú, amit az evangelikus.hu portál készített. Készült egy fotó, ami bejárta a sajtó kisebb részét, hogy valószínűleg egy afganisztáni fiút borotvál Sanyi. Mert nem volt tükör a mosdóknál. Ami tükör volt, az mindig eltört, ami balesetveszélyes.

Mikor éppen nem volt tükör, akkor Cserháti Sándor megborotvál egy fiút, mert látta, hogy ott szerencsétlenkedik. Odament megborotválni, és már meg nem mondom, melyik újság fotósa lefotózta. Nagyon keresztényi az egész: a fotós nem tudta, hogy ő keresztény lelkész, és hogy a fotó egyik emblemikus fotója lesz a szegedi segélyakciónak. A fotó után készült az interjú az evangelikus.hu-ba. Megkérdezi tőle a riporter, hogy mint lelkész, ahelyett, hogy etetünk, itatunk, borotválunk, akármi, nem érzed-e feladatodnak vagy kötelességednek az evangélium terjesztését. Tetszett, amit a Sanyi erre válaszolt, hogy minden keresztényembernek ez kötelessége, értelmes keretek között. Szabad akaratból,

aki erre nyitott. De ezek az emberek itt krízisben vannak. Krízisben lévő embereket térítgetni abúzus. Ha valaki kíváncsi ilyenre, akkor elbeszélget vele, de nem térítünk krízisben lévő embereket. Mert ez az ő akaratuk és vágyaik ellen van.

A MET egyház volt, kapcsolatban is voltam velük, elsősorban az Oltalom Karitatív Egyesületen keresztül. De operatív mozgalomba nem mentünk bele.

Léderer András

Két vallásos közösségről tudok, akik följánlották a segítségüket. Az konkrétan az Iványiék, és ha immel-ámmal is, de a MAZSIHISZ. Ennyi. Slomóék nem. Itt lehet két dolog: az egyik a pályaudvarokhoz közeli raktározási lehetőség, hogy éjszakára ne kelljen mindent állandóan összepakolni, mert aki éjszaka ráért, ott volt az utolsó vonatokig. Utána összepakolta az ételt, a ruhát, vizet, de nem ő volt, aki hajnali egykor odament. Megoldani azt, hogy éjjel egy órára összepakolni, elszállítani valahová, hajnalban újra kipakolni, rémálom, külön dráma volt minden nap.

Ha jött egy nagyobb vihar, ott volt a szabad ég alatt mondjuk 200 ember, köztük kisgyerekes családok. Ők a prioritás, és elkezdett mindenki veszettül telefonálni ezen a listán, hogy ki van ma Budapesten, kinél van még hely, ki hajlandó befogadni ennyi embert, annyi embert, hányan vannak, hogy vannak. Mert az is szempont volt, hogy ne szakadjanak szét a családok. Idővel ez nehézkéssé vált, mert kezdte nyomni azt a médiapropaganda, hogy ezzel bűncselekményt követnek el az emberek, bűncselekményt kockáztatnak.^{xiv} Egy idő után taxisok se voltak hajlandóak a-ból b-be vinni az embereket. Így csatlakozott be a Bérkocsis utca és az Auróra is. Így is nevezték maguk között, hogy védett ház, mert őket nem érdekli, jöjjenek nyugodtan. Visszaesett az a létszám, akik hajlandóak voltak egy-két éjszakára szállást adni. Ugyanígy voltak Iványiékénál is, nem is emlékszem, hány helyet tartottak fönt. Mi úgy hívtuk: Noé bárkája hadművelet.^{xiv}

Rákos András

Nem rémlik, hogy bármiféle egyházzal találkoztam volna. Civil szervezettel se sokkal, a Málta jelen volt, de ők vigyáztak, hogy a raktáraik ki ne ürüljenek. Voltak szép sátraik, és szépen fel voltak öltözve a kollégáik. A Vöröskeresztet Görögországban biztosan láttuk, Ausztriában a Karitasznak is volt valamilyen szerepe benne.

A Helsinki Bizottságra emlékszem, hogy voltak embereik. Ők inkább az ügyintézésben, jogi képviseletben, illetve a tolmácsolásban voltak jártasak, illetve a helyi mozgatásban is benne voltak. Páran a BKV buszokat intézték. Sokszor késő estébe nyúló össze-visszaság volt. Úgy általában melyik egyház vesz részt ilyenekben?

Volt-e realitása a kerítésnek?

Liszkai Tamás

Propagandisztikus célja volt. Ezért is mondom, hogy pl. a kerítést egyfelől – a televízió keresztül sokkal jobban lehetett nyomásként érezni. Kell a kerítés, mert a Vajdaságot félig-meddig tönkretették, legázolták, meg kell állítani ezt a népvándorlást. Itt viszont annyi volt a tapasztalat, hogy a kerítésnek pillanatnyi, nyugalmi eszköz értéke volt. Nem társult hozzá az a tudat, hogy a kerítés azért kellene, mert megvéd minket a menekültektől. Nem kellett tőlük megvédeni. Mi itt nem éreztük a kerítésnek azt a fajta végvár-jellegű jelentőségét, hogy fel kell húzni egy nagy falat, mert óriási hadsereg tör ránk. Nem éreztük hadseregnek ezeket az embereket. Annyi pozitívumát érezték a helyiek a kerítésnek, hogy eltereli őket. El is mentek Baranya és Horvátország felé. Itt a három hetes presszió alól, ami ténylegesen

érte Röszkét, mentesültek az itt élők. Onnantól kezdve kevésbé volt érdekes, van-e kerítés vagy sem, ha nem akar átjönni senki. Nem volt nagy dicshimnusz-zengés, hogy végre, a kerítéssel megállítottuk őket és milyen jó, hogy van.

Az idősök emlékezhetnek arra, hogy amikor kialakult Jugoszláviával a rossz viszony a Rákosi időkben, volt már itt drótkerítés, ez nem idegen Röszkétől. Kerülték az emberek a témát. Amíg nem kérdeztek rá, meg se szólaltak. Nem éreztük, hogy ez a kerítés most olyan szintű általános védelmet meg biztonságot jelent, ami az életünket mentené, vagy a javainkat védené meg. Inkább a nyugalmunkat védi meg három hét elég nehéz helytállása után. Nem tulajdonítottunk nagyobb jelentőséget a kerítésnek, mint amennyit ért. Inkább realisták az emberek a faluban: nem rossz, hogy ez a kerítés hirtelen lett, de reméljük, nem kell sokáig itt tudni. Rendeződik a helyzet, és akkor eltűnik innen.

Beer Miklós

2015 augusztusa lehetett. Rómából fölhívott egy barátom, és izgatottan kérdezte, igaz-e az a hír, hogy Magyarország kerítést épít? Mondtam, én is most hallottam. Azt mondta, hogy Ferenc pápa ott, Rómában arról beszélt, hogy ahelyett, hogy segítenének ezeken az embereken, vannak olyan országok, ahol kerítést építenek. Elképedt, hogy csak nem mi vagyunk? Emlékszem, milyen fájdalmasan kérdezte, hogy mi, magyarok kezdtünk el kerítést építeni? Mi, akik átéltük a vasfüggönnyet? Nagyon fájó volt, hogy mi építünk kerítést, akik tudjuk, mit jelentett a szögesdrót, mit jelentett az elzártság. Pont mi voltunk arra büszkék, hogy lebontottuk a kerítést, megnyitottuk a határt. Ennek a falnak meg a kerítésnek, ennek olyan borzasztó üzenete van! Nem kerítést kell építeni, hanem hidakat. Ajtó! Egyszer Orbán mondott ilyet, talán az elején, hogy azért kell a kerítés, hogy ne az ablakon jöjjenek be, hanem az ajtón. Na de ha az ajtó is zárva van? És akkor ne beszéljünk a másik ellentmondásról, hogy aki viszont pénzt hoz, az bejöhet.

Félelmetes csapda a kerítés. Nem kerítést kell építeni, hanem hidakat.

Negatív és pozitív élményeik a menekültekkel kapcsolatban. Került-e félelmetes vagy veszélyes helyzetbe?

Cserhádi Sándor

Hogy negatívát említsek, láttam a csoporton belül nagyon csúnyán összeverekedő embereket. Az borzasztó élmény volt. Akkor oda kellett menni, és szétválasztani őket. Néha muszáj volt rendőrt hívni, fegyelmezni. Volt olyan, hogy együtt jöttek csoportokban különböző nációkból valók, irániak, bangladeshiiek, afgánok stb., és nem voltak hajlandók egy vagonba beülni. Azt mondják, hogy ők ide nem jönnek. Volt ilyen negatív élmény, de jóval kevesebb.

Az egyik legszebb élmény az volt, amikor egy fiatal muszlim pár, talán irakiak, de lehet, hogy afgánok voltak, férj és feleség, vagy csak szerelmesek egymásban, nem lehetett tudni, de valószínűleg az előbbi. Abban az időben volt, amikor rapszodikusán indították a vonatokat valamilyen okból, és nem lehetett kiszámítani az indulást. Ha jött egy vonat 10 percen belül, akkor gyerünk, gyerünk, gyerünk. A lánynak csúnya, sebes volt a lába a cipőtől. Volt egy iráni fiatal orvos vagy orvostanhallgató, aki rendszeresen járt ki, fordított is, és segített az alap-problémák ellátásában. Éppen ecsetelte a lábát ennek a fiatal hölgynek, mellette a kedvese aggódva figyelte, mi történik. Egyszer csak kiderült, hogy mindjárt jön egy vonat. Riadóztatni kellett mindenkit, hogy gyerünk, nem tudjuk, mikor megy megint a vonat. Ha lemaradnak, lehet, hogy sokáig nem tudnak elmenni. Épp az ellátás kellős közepében volt ez a fiatal nő, úgy kellett cipő nélkül elindulni. Fogta a párja, aki nála több kilóval valószínűleg könnyebb volt - nagyon vékony fiú volt - fölkapta a lányt és szaladt fölfelé a peronra. Vagy ötven lépcsőfokon szaladtunk

fölfelé mellette, vittünk neki vizet, meg a lánynak a cuccait, meg amivel ellássák a lábát, jódot, kötözőszert. Ákossal, a társammal futottunk mellettük, és próbáltunk segíteni. Mind a ketten följánlottuk, hogy fölviesszük mi a lépcsőn. A fiú úgy nézett ránk, hogy hogy képzeljük, a párját csak ő viheti föl, közben majd összeroskadt alatta. A lány átkarolta őt, aggódó szemekkel nézte, mikor fog összeesni. Nem tudom, mért, hogy neki muszáj fölvenni, vagy idegen férfi ne érjen hozzá, vagy mind a kettő. Küszködött, küszködött, futottunk mellettük. Megrázó élmény volt. Mire fölérték, ment a vonat. Sikerült földobnia a lányt, aztán fölugrott utána, mi meg dobtuk a csomagjukat meg a kötszereket. Ez a jelenet az aggódással együtt olyan szép volt!

Hegedűs Márk

Kerültem furcsa helyzetekbe. Végigjártuk ezt az útvonalat: Magyarkanizsa, menekülttábor, Horgos, vasúti átjáró, Röske, Szeged. Magyarkanizsán történt, hogy a menekülttábor előtt, kint a földön szír férfiak ültek. Magyarkanizsa Szerbia területén van, ők arra vártak, hogy bejöhessenek Magyarországra. A sátor előtt ülő szír férfióktól is kérdeztük, ismernek-e keresztényeket, és hát megállt körülöttünk a levegő a kérdés után. Így lett a cikkem címe „Megfagyott levegő”. Ott akkor nagyon kellemetlen volt, de akadt közülük egyvalaki, aki még így is leültetett közéjük. Egy 12 éves kissrác volt velük, akivel az újságíró barátom összehaverkodott, onnantól kezdve oldódott a hangulat.^{xlvi}

Vagy nem akartak beszélni, vagy nagyon jó fejek voltak. A szírek invitáltak, hogy csatlakozzunk hozzájuk. Kicsit félttem, ezt nem akarom titkolni. Furcsa helyzet volt, de jól esett az invitálás. Bebújtunk a fotós kollégával. Kérték, ne csináljon fotót. Egyébként sötét volt, nem is tudott volna képeket csinálni. Amikor kialakult a bizalmi légkör, előkerültek a mobilok, mutatták a családtagokat. Ki az, aki otthon maradt, ki az, aki meghalt, például a lelőtt rokonuk a fotóját. Akik az interjúalanyaim közül megnyíltak, ők nagyon megnyíltak. Az akkori életükbe meg az otthoni életükbe is beengedtek azáltal, hogy a családi drámájukat megmutatták, elmesélték. Nagyon megrázó és felemelő volt, tényleges érzelmekkel, intim volt, felkavaró. Emberileg is, munkaként is.

Volt cinikus helyzet is, Röszkén, a gyűjtőpont mellett, ahol várakoztak, hogy vigyék őket a regisztrációs helyre. Irakiak voltak. Jó kedélyű férfiak, nem volt köztük gyerek. Kérdeztem, ismernek-e keresztényeket. Cinikusan, ironikusan elkezdtek skandálni, hogy freedom, freedom. Én akkor, abban a helyzetben ezt úgy éltem meg, hogy azok a férfiak a közel-keleti keresztények szabadságvágyán ironizálnak.

Nem a menekültektől kellett tartani, inkább az embercsempészekről. Az nagyon különös volt. Gondolkodtunk, cikkben hogyan dolgozzuk föl. Nekem nem volt releváns, mert én inkább a keresztény menekült-témában kutattam. Újságíró kollégám, akit korábban már említettem, próbálta földolgozni, de az nagyon félelmetes volt, tényleg. Ott nem mertünk fényképezni, kérdezősködni. Elmesélhetetlen az a légkör. Csodáltam, hogy azt a benzinkutat nem zárták be. Láttam – kifizeltük -, hogyan zajlanak a dolgok: autópálya, benzinkút, egy út, és a gyűjtőpont. Azok az emberek, akik a gyűjtőpontról ki tudtak jönni vagy be sem mentek oda, hanem más irányból valahogyan el tudtak ide jutni, el tudtak úgy menni, hogy nem találkoztak rendőrrel.

Végül találtam, aki keresztény volt és vállalta a hitét. Csodának élem meg, szó szerint, imádságom meghallgatásának. Horgosnál történt. A szerbek buszokkal szállították az ország belsejéből az embereket. Egyszer csak mobilon hívott a fotós kolléga, mondta, jöjtek már, itt vannak keresztények. Fotózásnál, messziről, az objektívvel meglátta, hogy valakinek kereszt van a nyakában. Odarohantam hozzá, próbáltunk beszélgetni. Először le akart rázni a fickó. Mondtam neki, hogy én is keresztény vagyok, keresztény újságíró, keresztény menekülteket keresek, egy picit beszéljünk, de nem akart lemaradni a csoportból. Mondtam, megyek veled, nem kell megállni. Útközben elmondta, hogy ők nem gazdasági okokból menekülnek. Jól éltek, de politikailag, a vallásuk miatt nincsenek jó helyzetben. A

felesége nem is akart velünk szóba állni, ellépett előlünk. Szerintem a gyerekeket védte. Két kilométerre az Európai Unió határától, nyilván féltek még. Eritreából jöttek, és szabadságra vágytak. A férj sem hagyta, hogy fényképezzünk, még a nyakláncát se. Ilyen szempontból nehéz lenne bizonyítani, mert aki olvasta a cikket, mondhatta, hogy meg se történt, nincs fotó. De nekem nagy csoda volt, hogy találtam végre valakit. Ez volt a keresztényi találkozás. Nem akarom szépíteni. Jó volt találkozni.

Egy másik történet, amikor megállt egy szír angoltanár mellettem, kérdezte, merre lehet menni. Mondtam, nem jól beszélek angolul, ne haragudjon. Erre mondta, semmi baj, ő angoltanár. Magyaráztam, tovább egyenesen, ott lesz a gyűjtőpont. Azt válaszolta, előre is nagyon köszöni Európának, köszöni Magyarországnak a segítséget. Ezt úgy éltem meg, hogy jobb híján nekem tudta megköszönni. Rajtam kívül nem volt senki. Megható volt maga az attitűd is, hogy köszöni, hogy beléphetett az Európai Unióba, köszöni szépen előre is a segítséget.

ifj. Iványi Gábor

Az egyik, hogy amikor elindultunk, kerülni kellett, mert csak Szerbia felől értük el azokat a menekülteket, akiknek kenyeret, csokit, almát, vizet vittünk többnyire. Volt egy-két játék is, ha gyerekekkel találkozunk. Amikor átmentünk a határon, volt velünk valaki, aki akkor filmezett. A határnál volt egy bódé, amiben egy géppisztolyos ürge ült. Egyszer csak arra lettem figyelmes, hogy kiugrik a bódéjából, és ujját a ravaszon tartva lódul felénk és azt üvölti, hogy nem adtam engedélyt, hogy filmezz. Ez az egyik kép nagyon megmaradt bennem akkor, meg a gondolat, hogy Úristen, mi van itt. Mi az, hogy valaki kiugrik egy bódéból, és egy csapat felé lódul ujját ravaszon tartva. Ha jól láttam, egy AK47-es vagy valami ilyesmi karabély volt, magam is voltam katona, azon gondolkodtam, hol vagyok, vagy ki ez az ürge, aki felénk, magyarok felé fegyvert irányozva lódul. Ez az egyik, ami megmaradt.

A másik kép az, ami nagyon megmaradt bennem, hogy osztottuk az élelmiszert, és elképesztően rendezett sor állt. Több mint tíz évet dolgoztam hajléktalanok között, láttam már sorokat ebédért vagy hajléktalan szállóra való beengedésért várakozni, de ilyen rendezett, ennyire fegyelmezett sort éjjel egy és kettő közt én még az életemben nem láttam. Egy szelet kenyeret vagy almát, Balaton szeletet vagy vizet, fejüket hajlítgatva köszönték meg. Ott tényleg vagy százan voltak. Ami rendkívül megdöbbentett az az, hogy amikor épeszű ember alszik vagy könyvet olvas éjjel, akár novellát ír, ezek itt álltak. Pedig nyilván kemény napok, vagy hetek, vagy hónapok voltak mögöttük. Ennyire fegyelmezett és rendezett sort én nem emlékszem, hogy láttam volna, pedig a hajléktalanok közt sokfajta helyzetben megfordultam.

A harmadik pedig egy kisfiú. Az a kisfiú annyi idős lehetett, mint akkor a fiam. Jól emlékszem, fehér, fölül gombolós póló volt rajta, sötét nadrág, fehér zokni és egy szintén sötétebb cipő. Ült az útpadkán, és azt hiszem, egy kis fadarabbal valamit játszott vagy rajzolgatott maga előtt. Volt nálunk olyan cukor, amit meg lehet sütogetni. Mályvacukor, vagy mi. Emlékszem, hogy azzal kínáltam, és vett belőle, de nem úgy, mint aki ki lenne erre éhezve. Egyszerre megcsapott az, hogy elképesztően civilizált emberekkel találkozom, akik nagyon öntudatosak, és akik megfelelő módon akarják átlépni Európa határát, vagy Magyarország határát. Tulajdonképpen egy vasárnapi öltözékbe öltözött kisfiút láttam, távolabb az apját, akik kifejezetten elegánsak, rendezetten akarnak megjelenni abban a milióban vagy abban a világban, ahova érkeznek. Semmi fojtott indulatot vagy hasonlót nem éreztem ott.

Ami viszont nagyon megrendített, amikor azt láttam, hogy egy éppen szülő nőt hárman támogatnak és valaki egy pokrócot visz utána. Ekkor még süttött a forró, délutáni nap, kapkodtunk telefon után és hallottuk, hogy más is próbál segítséget kérni.

Kékesi Márk

Egyszer találkoztunk olyan iráni - ez csak virtuálintropológiai előítélet - 5-6 fős, inkább középkorú, nagyszakállú, tradicionális ruházatú csoporttal, akik nem voltak hajlandók nőtől elfogadni segítséget. Ultrakonzervatív emberek voltak. Ezen én is felhúztam magam, meg az az önkéntes lány is, aki próbált nekik segíteni. Az volt a probléma, hogy nővel, aki nem a felesége, vagy a rokona, nem érintkezik. A maximális tisztelet és elfogadás jegyében is kijelentem, lehet, hogy nem annyira lesz elfogadott abban az országban, ahova mennek. Van az a krízishelyzet, amikor ezt félre lehet tenni. Voltak közöttük agresszívak, voltak önzők, voltak nagyon kedvesek, meg nagyon szolidárisak, segítőkészek, meg a kettő között bármi. Nem tudnám megmondani, milyen a tipikus menekült, aki 2015-ben Szegeden járt.

Nikodém Noémi

Amikor Johannával Szegedre mentünk, egy afgán lánnyal találkoztunk össze, gyalog jött ő is. Nem tudott semmiféle nyelven, legalábbis angolul meg magyarul nem, én meg nem tudtam afgánul. Pár darab kifli volt még nálam. Mondtam Johannának, kibírjuk uzsonna nélkül hazáig? Kibírjuk. Akkor kérdeztem a lánytól, kérsz kiflit? És odaadtam a kiflit. Ő megköszönte, vagy valamit mondott rá. Ő volt az első nő ott, lehetett róla látni, hogy más kultúra. A kendője miatt. Nem is féltem volna. Nem viselkedtek ellenségesen, nagyon örültek, hogy kapnak vizet, kapnak ételmet. Hálásan, barátságosan viselkedtek. Nem emlékszem olyan esetre, hogy bármikor is féltem volna. Voltak velük férfiak, azt, aki durvábban viselkedett, azt pillanatok alatt leszerelték, hogy itt nem lehet handabandázni. Elgyötörtek voltak, nem volt erejük ahhoz, hogy félelmetesen viselkedjenek, annak ellenére, hogy mindannyian traumatizált emberek voltak.

Rákos András

Nem volt ijesztő. Ijesztő volt egy-két kollégának a reakciója, hogy ennyire működik ez az ocsmány propaganda, és hogy Úristen, te foglalkozol velük? Jézusom akkor vegyél föl valami maszkot. Ez ijesztő vagy szomorú volt. De a menekültek köréből abszolút nem. Igazából ők nem is az Oltalomba jöttek. Estéknként megtelnek az ágyaink nyáron is. A főiskola Kline terme és a tv szoba lett elérhetővé téve. 150 volt talán a maximum, hogy idejöttek, de a legtöbb másnap továbbment. Összeszedték a reggeli maradékot, tisztán hagyták itt a helyet, és folytatták tovább az útjukat.

Akkor volt itt egy izraeli csoport. Érdekes volt, hogy a muszlimok és az izraeliek hogyan találkoztak itt a főiskola udvarán. Az izraeli fiatalok turistaként voltak, és mentek városnézőbe. A menekültek nem ilyen céllal voltak itt, úgyhogy nekik más prioritásaik voltak abban az időben. Ugyanazt a bejáratot használták, ugyanazokat a közösségi tereket. Nem volt konfliktus, hiába fordult meg 200 ember hajnal és dél között a főiskola udvarán, és még nagy szemét sem volt. Nyilván többlet költségekkel járt és többlet feladatokkal, de semmi ijesztő nem volt.

„Migránsok”: gyerekek, nők, férfiak

Nikodém Noémi

Döbbenetes gyerekrajzok születtek. Lebombázott házak, repülő, égő dolgok. Talán még van néhány a számítógépen. Megkérdeztük a szülőket, le lehet-e őket fényképezni, vagy olyan beállításban, hogy ne látszódjon az arcuk. Volt olyan kisfiú, akinek csonk volt a keze helyén. Az anyukája nem mosolygott az alatt a fél délután alatt, amíg várta a sorát. Három kislány volt vele meg a kisfiú. Egyszer láttuk elmosolyodni, amikor valamelyik segítő a kisfiúnak dobozos üdítőt adott, és segített a szívószállal kinyitni. Akkor a gyerek felragyogott, és vele az anyuka. Mint a gyerek tükörképe, ő is elmosolyodott. Nem mindig volt idő beszélgetni, személyes sorsokat megismerni.

Pályaudvar és buszoztatás

Kékesi Márk

Nem egyszer, nem kétszer, nem háromszor, rendszeresen előfordult, hogy direkt akkor három-négy-busznyi menekültet kitétek, amikor már nem volt több vonat. Előtte nem vitték őket oda. Óránként indul vonat Pestre kilencig. Ezeket a konspiratív gondolatokat próbáljuk elhessegetni magunktól, mert mégsem kéne ilyen rettenetes összefüggést látni ebben az egészben. Azt gondolom, a kormány részéről 2015-ben ez egy folyamatos attitűd volt. Hogy kicsi, helyi konfliktusokat idézzen elő a hatóságok, a menekültek, a helyi lakosok vagy mások, önkéntesek vagy menekült és menekült között. Különböző nyelvi, vallási, vagy akármilyen feszültségeket, hogy kiéleződjenek, hogy láthatóak legyenek. Ez nekünk hamar kiderült.

Akkor már a sajtó is lehozta, hogy direkt az utolsó vonat beérkezése után hozzák őket. Ez emiatt alábbhagyott, elkezdtek az utolsó vonat érkezése előtt is hozni őket, meg tejesen random időpontokban. Voltak, akik maguktól jöttek, fölszivárogtak gyalog a határtól. Ez 2015. június vége, szeptember közepére napi 6-8-10 ezer embert jelentett. Nem a pályaudvaron, akkor már Rösztke volt a műsor. A pályaudvar megmaradt, nyitottunk egy új egységet Rösztkén, egy gyűjtőponton.

A rendőrök a határnál összefogdosták őket, és itt dobták ki a pályaudvaron, hogy arra van a tovább. Hogy ez mikor, mennyi embert jelentett, mennyi volt köztük az, akiket a magyar hatóságok - mert ilyen is volt köztük, főleg augusztus második felétől kezdve - regisztráció és minden papírmunka nélkül tovább buszoztattak, nem tudom. BKV-s, kék buszok Rösztkéről vitték őket Hegyeshalomra. Rösztkén volt charter vonat is, ami Hegyeshalomig vitte őket közvetlenül, minden regisztráció nélkül. Tehát ez a húzzatok innen. Amit kritizáltunk a görögökben meg a törökökben is, hogy regisztráció nélkül vitték őket. Ezt tagadta Pintér Sándor többször is, csak nehéz elhinni, amikor az ember a saját szemével látja, hogy nem így van. Fölmerült a kérdés, ott voltam azon a sajtótájékoztatón, hogy a vonaton regisztrálták-e őket. Mert Rösztkénél fölterelték a vonatra, Hegyeshalomnál meg leszedték őket. Valami kitérő választ adott Pintér. Ugyanezt csinálták Szerbiában meg Macedóniában is. A déli határon vonatba be, az északi határon vonatból ki. Ez az úgynevezett forró krumpli-effektus.

Hogyan ért véget?

Kékesi Márk

Úgy lett vége, hogy összeért a kerítés, lezárták a határt. Szeptember 15-ikén ért össze a kerítés, még 10 napot volt nyitva a faház. Az kerek három hónapot jelent. Június 25-től szeptember 25-ig volt nyitva. Három hónapig egy percre se zártuk be az akciót a nagyállomásnál. Miután lezárták a határt, kóbor menekültekkel lehetett találkozni, akik még odataláltak pár napig, utána nem volt senki. 25-ikén tartottunk egy faházazáró ünnepséget, ahova elhívtunk mindenkit, aki ebben valaha részt vett. Oda eljött a Botka is, amit én nem akartam. Voltak beszédek. Végül Botka tök jókat mondott, nem ment el pártpolitikai lözungokba. Azt mondta, elsősorban, mint szegedi lakos mondana köszönetet az önkénteseknek, mert megmutatták, hogy összefogva lehet egy olyan jó helyzetet teremteni, hogy ezek az emberek itt emberi módon tudjanak lenni, és hátha majd jobb helyre kerülnek.

Cserháti Sándor

Augusztus végén, szeptember elején, egyre inkább tűnt úgy, nem jönnek a menekültek. Egyre kevesebb jött, hiába mentünk ki, alig voltak. Vártuk őket, készültek a szendvicsek. Egyszer kaptuk a hírt, hogy azért nem jönnek, mert már a rösztkei határ közelében levő ellenőrző ponthoz viszi a rendőrség a buszokat, s ott szállítja be a buszba az érkező menekülteket. Ekkorra az első ilyen határzár megszületett,

és jó néhány napig, talán egy hétig is csak ott tudtak bejönni a menekültek, ahol a Szeged-Szabadkai vasút vágánya volt.

Amikor először odamentem - mert oda szerettem volna kimenni, ahol lehet valamit csinálni - először azt láttam, hogy egy csomó menekültet 10-20 rendőr próbált kordon mögött tartani. Aztán megjöttek a buszok, és vezényelték őket rájuk. Ezekkel már Hegyeshalomra vitték őket. Akkor még nagyon ritkán jöttek a buszok, közelharc alakult ki az érkezésükkor. Próbáltunk ételt, italt osztani, segíteni a szelektálásban, kik jussanak föl előbb a buszra. Ez elég hálátlan feladat volt. A menekültek az önkéntesekben inkább megbíztak, de a rendőrök is hősiiesen viselkedtek. Szemtanúja voltam, amikor egy őrmester addig nem nyugodott egy szülés közelében levő nőnél, aki kétségbe volt esve, mert napok óta nem érezte mozdulni a csecsemőt. Az őrmester nem adta fel, addig telefonált, amíg jött egy mentő és elvitte a szegedi klinikára. Ez akkor tényleg heroikus küzdelem volt. Áramlottak a menekültek, ritkán jött a busz, sátortábor lett kevés önkéntessel. Négy-öt önkéntes volt, aki oda is kiment, mert autóval kellett kimenni - ez nem ugyanaz, mint a szegedi állomás. Kijártam két-három napig, ugyanúgy, mint ahogy az állomásra mentem addig.

Hegedűs Márk

Októberben a horvát határ mellől csináltam egy riportot. Amikor áthelyeződött a válság, a horvát-magyar határra mentem. Akkor a *refomatus.hu*-nál kérték a tudósítást. Isten irányította úgy a szálakat, hogy valahová mindig kellett a téma. Az a cikk megjelent nyomtatásban is a *Reformátusok lapjában*. A Horvátország mellett írt történet címe az lett, hogy „Kinyújtott kezek”^{xlvii}. Az a kép felejthetetlen: az állomáson a vonatablaktól nyúlnak ki az emberek, egy csomag ennivalót akarnak, amit osztogattak nekik. Ott már nagyon merev volt a rendszer. Föltették őket a vonatra, és mondták a karitatív csoportoknak, hogy mikor lehet adni a csomagot. Volt egy segélyszervezet - nem emlékszem már, melyik - akik elkezdtek dobálni az ételt az ablakon. Arra nem emlékszem, hogy visszadobálták-e, de nekem olyan volt, mint az állatetés. A röszei táborban is előfordult, hogy a rendőrség dobálta az élelmiszert nekik – erről egy videó is kiszivárgott. Furcsa volt látni, hogy pár hónappal később az önkéntes dobálja be. Volt ott egy református segélyszervezet, kis református csoport a református szeretetszolgálattól, akik osztották a szeretetsomagokat. Volt köztük egy néni, aki nagyon kedvesen mindig pipiskedett is, hogy elérje a kezüket, és mondta, ő biztosan nem dobja. Nagyon megható volt, ahogyan ő beszélt erről a feladatról.

Léderer András

Az utolsó napon, szeptemberben egyik pillanatról a másikra bejelentette Lázár János, hogy összeszedik az embereket és BKV buszokkal kiengedik őket Ausztriába. Addigra már túl voltunk egy-két fura dolgon, például a vonat, ami nem a határra megy, hanem Bicskére, ott leszedik az embereket. Mi se bíztunk annyira ebben az ígéletben, az emberek sem bíztak.

Pénteki nap volt, és volt focimeccs is a fővárosban. Elkezdtek szervezkedni a szurkolók, hogy a meccs után hogyan verik szét ezeket az embereket a pályaudvarokon. Addigra már jó viszonyba kerültünk a rendőrökkel, mert van egy kicsi rendőrörs a Déli pályaudvar aljában. Kijött hozzám az őrs vezetője, és kérdezte tőlem, tudjuk-e, hallottuk-e. Mondtam neki, igen, láttuk a facebookon. Kért erősítést az őrsnek, mert akkorra már hallottuk, hogy úton van vagy 200 ember, és azt mondta, ők nincsenek elegenden ahhoz, hogy meg tudják védeni az embereket.

Osztottunk, szoroztunk, föl hívtuk Iványi Gábort, nem lehetne-e vagy 200 embert a Fűtött utcába és a Dankóba bevinni. Plusz még egy-két családot ide, oda, meg amoda, de nagyjából ennyi embert. Mondta a rendőr, hogy az jó lenne, ők is megpróbálnak segíteni a cuccok összepakolásában meg szállításában. A BKV buszokat odarendeltük és beköltöztettünk aznap éjszaka a Dankóba mindenkit. Mentünk mi is

velük, önkéntesek, mert egyrészt féltek is az emberek, nem értették, mi történik, miért megyünk innen-oda. A gyerekek lefeküdtek aludni, a nők is próbálták a gyerekeket altatni, de a férfiak nagyon idegesek voltak. Jöttek a hírek, hogy majd lesznek a buszok, kérdezték, mi mondjuk meg, mit csináljanak, mert ők bennünk bíznak. Ha mi azt mondjuk, hogy maradjanak, akkor maradnak. Ha azt mondjuk, hogy menjenek el a busszal, akkor mindenki föl fog rá ülni. Azt mondtuk nekik, azt meg tudjuk ígérni, hogy fölülünk a buszra, és megyünk velük, de hogy mi a végállomás, azt nem tudjuk megmondani. Még volt pár telefon, és nagyon úgy tűnt, hogy tényleg Ausztriába viszik az embereket.

Arra emlékszem, hogy néztük közben a híreket és beszélgettünk a többi önkéntessel a különböző pályaudvarokon meg helyeken, és kiderült, hogy az összes BKV buszt a Keletihez küldték. Akkor ott álltunk, ha nem jön busz, ami elviszi az embereket, ott fognak rekedni a Dankóban. Két önkéntes kirohant a Keletihez. Nincs messze a Keleti, de este 11-kor hogy két nő kirohanjon a Keletibe azzal, hogy van még 200 ember a Dankóban, merész vállalkozás volt. Van egy nagyon kedves ismerősöm, Jazmina, nekem kb. a derekamig ér, vékony is, szőke is, szemüveges is, és konkrétan elfoglalt egy buszt. Nem akarta ő elvinni a buszt, de így legalább észrevettük. Mondta, hogy kell még busz, mert van 200 ember a Dankóban. Amikor megjöttek a buszok, az hihetetlen érzés volt. Emlékszem, mindenkinek némán folytak a könnyei. Attól, hogy a busz is meglett, attól, hogy itt vagyunk a Dankóban, hogy nem lett senkinek semmi baja. Még akkor éjszaka mindenkit fölébresztettünk, összepakoltuk a cuccaikat, mindenkit fölültettünk a buszra, és néhány órával később megérkeztek Ausztriába. Kiürült teljesen a pályaudvar. Ha akkor nincs Iványi Gábor, nem mehetünk a Dankóba, nem tudom, mi történt volna.

Arra a kérdésre, hogy melyik egyházra számíthattunk, nem tudok a MET egyházon kívül másikat mondani. Volt egy-két kivételes történet, a röszei plébános, Várszegi Asztrik, a szombathelyi plébános, a körmendi plébános.

Elképesztő állapotok voltak Körmenden, rettenetesek voltak a körülmények, és a körmendi plébános följánlotta, hogy menjenek be a parókiájára a hideg elől a táborból az emberek. Ez bátor dolog volt tőle, meg a röszei plébánostól is, mert ezek kis települések. A körmendi plébános bőven a tomboló, őtjögő gyűlölet után állt ebbe bele, tehát addigra már tényleg annyira fel volt mindenki ajzva, hónapok óta ment a gyűlöletpropaganda, és ebben az ellenszélben mondta azt, hogy jöjjenek. Ezekhez akkor kellett bátorság. Biztos vagyok benne, hogy az országban voltak még lelkészek meg papok is, akiknek a tettei nem kerültek nyilvánosságra. Bolba Mártiék a nyolcadik kerületben, vagy Donáth Laciék például. De ez ugyanaz a kör, ugyanannak a kéznek az ujjai. Sajnos ebből nagyon kevés jó példát tudok.

Szeptember ötödike éjjelén mentek ki a menekültek a buszokkal Ausztriába.

Mi a tanulsága Ön számára ennek az időszaknak?

Beer Miklós

Olyan gyönyörű ez a mi országunk! Eljárok Nógrádba meg az Alföldre. Kilométereket megyek, csak búzatablák, kukoricatablák, napraforgótáblák, egy-egy kis falu. Utána megint sokáig szőlő meg legelő, és nagyon büszkék vagyunk, hogy milyen szép ez. Hát nem férnénk el itt, többen? Az is ott van, hogy menekült voltam és befogadtatok. Szóval keresni a megoldást. Az csábítás, hogy gyertek, mert nekünk kell az olcsó munkaerő. Ezek nem őszinte dolgok. És közben ezzel nagyon jól lehet megint az embereket manipulálni, megfélemlíteni. Olyan jó lenne gyógyítani ezeket az emberi kapcsolatokat! Az idegent megismerni.

Még egy gondolat foglalkoztat a kezdetek óta: milyen alapon mondjuk, hogy ki az, akinek joga van itt élni, és ki az, akinek nincs joga. Ha csak a népvándorlást, a történelmet nézzük, a mi őseink hogyan kerültek ide? Kerestek hazát meg kerestek legelőt az állataiknak, meg menekültek a mongol birodalom elől vagy nem tudom honnan. Aztán azt mondták, hogy mi jól érezzük itt magunkat, és itt maradunk. Arra is emlékszem, amit Ferenc pápa mondott, hogy Dél-Amerikában találkozott ezzel a jelenséggel: kerítéssel körbevett lakótelep. Valahova ment egy konferenciára, és látta, hogy egy kapun bemennek, aztán becsukják a kaput. Mondta, hol vagyunk ebben a városrészben, ami kőfallal van körülvéve? Itt élünk? Fal mögött? A kínai fal mindig kísért a történelemből: mi itt jól vagyunk, a többiekhez nincs semmi közünk. Az a vándorlás joga, hogy kinek van joga az élethez, és kié ez a Föld. Úgy megszoktuk, és olyan szép gondolatok ezek, hogy szeretjük a hazánkat, megvédjük a hazánkat, megvédjük a családjunkat. Igen, de ez csak úgy lenne szép, hogyha a másik embernek az élethez való jogát is elismernék, és békében egymás mellett élnénk.

Cserháti Sándor

Három dolog aggaszt: az egyik, ahogy bánnak a menekültekkel, illetve ahogy kezelik a menekülteket. A másik, hogy ezt a kereszténységre hivatkozva teszik. Talán ez az, ami a legjobban zavar, mert ebben érintett vagyok, mint keresztény. A harmadik legalább ennyire aggaszt, hogy hosszú távon megutáltatják magukkal ezt a népet, azaz, a magyarok fogják megutálni saját magukat. Eleve a legelemibb félelmeikkel játszva fogalmazzák meg ezeket a dolgokat, és az emberek azokon a húrokon pengenek, amelyeket megpengetnek nekik. Ki lehetett volna a legjobbat hozni ebből az országból. Úgy is lehetett volna kommunikálni, hogy most egy nehéz időszak jön, fogjunk össze, segítsünk, ahol tudunk. Ha ezt sulykolták volna, az nagyon sokakból - nem mindenkből - ezt a jót kihozta volna. Tapasztalat, hogy amit kinézünk egymásból, arra képessé válunk. A másinak a velem kapcsolatos bizalma csodákra képes. Ha arról kezdenek beszélni, hogy féljünk, mert elveszik a munkánkat, a kenyerünket, és kiszorítanak, teleszűlik Európát, féltsük a kultúránkat, félni fogunk.

Várszegi Asztrik főapát, Pannonhalma

2015 szeptember első napjaiban tartotta a magyar Katolikus Püspöki Kar őszi konferenciáját, amelyen hivatalból jelen voltam. Ezekben a napokban a menekültek már megszállták a Keleti-pályaudvart. Magam itt és ekkor találkoztam élesben a menekültekkel, a nagy kihívással. Civilruhában két alkalommal tartottam megfigyelő körutat a Keleti-pályaudvaron és környékén, figyeltem időst, fiatalt, játszó gyermekeket, a pestiek hozzáállását. Magam senkivel nem beszéltem, figyeltem, láttam, gyűjtöttem a benyomásokat. A konferenciáról hazatérve nagy érdeklődéssel vártak már mindannyian, különösen is érzékeny fiatal rendtársaim, hogy mit tanácskoztunk mi, püspökök, mit láttam és az volt a meggyőződésük, hogy mindannyian felelősek vagyunk, segítenünk kell az embereknek. A tette készségeből egyértelmű volt számomra is, hogy ha még nem is tudjuk, mit kell, mit lehet tennünk, fel kell készülnünk a befogadásra, segítségnyújtásra.

Augusztus 8-án, az *RTL* csatorna hírműsorában egyházi szervezetek önkéntesei mutatták be, mit tesznek a menekültek megsegítésére. Beer Miklós, akkori váci megyés püspök volt az első katolikus püspök, aki a menekültek támogatására ösztönzött Jézus példájára és az *Evangéliumokra* hivatkozva.^{xlviii}

Összegzés

Szeptember elejére menekültekkel teltek meg a pályaudvarok. Az emberek várták, hogyan juthatnak minél hamarabb Nyugatra. Civilek működtek a pályaudvarokon, keresve a lehetőséget, hogyan tudnak könnyíteni a várakozás idején.^{xlix} Étel osztottak, mindenben igyekeztek segíteni a menekült családoknak. ¹ Ahogy Szegeden az önkéntes evangélikus lelkész borotvált, a Keletiben fodrász vágott haját.^{li}

Szeptember elejéig szótlank maradtak a magyarországi keresztény egyházak a menekültekkel kapcsolatban.

Szeptember 3-ikán, a Frankfurter Allgemeine Zeitungban megjelent interjúban a miniszterelnök az Unió – szerinte – elhibázott bevándorláspolitikáját és a németeket hibáztatta a kialakult helyzetért. A saját kormánya intézkedéseit nem illette kritikával: „Orbán Viktor kifejtette, hogy egy egyre duzzadó újkori népvándorlási hullám fenyeget, amelynek európai szemmel korlátlan utánpótlása van... Embertelen, ami a tengeren, az utakon, a határainkon történik, és örültség, amit Európa csinál.” Szerinte a „helyzetért az Európai Unió elhibázott bevándorláspolitikáját terheli a felelősség, és felelőtlen minden európai politikus, aki a jobb élet reményével kecsegtetve arra bátorítja a bevándorlókat, hogy mindent hátrahagyva, életük kockáztatásával Európa felé vegyék az irányt.”^{lii} Ettől a pillanattól fogva a nagyegyházak képviselői kezdték hallatni a hangjukat. Első megszólalásaikban a kormány hivatalos propagandáját átvéve az üldözött keresztényekről beszéltek, nyomatékosítva a Krisztust követők felelősségét irántuk, méltatva a hatóságok és önkéntesek összefogását.

Szeptember 3-ikán a Magyarországi Református Egyház Zsinati elnöke, Bogárdi Szabó István nyilatkozatot adott ki, sürgetve a menekültekkel kapcsolatos munkák összehangolását, sajnálkozva amiatt, hogy a „menekültkérdést belpolitikai csatározásokra használják fel.” Köszönte a magyar állampolgároknak és a magyar hatóságoknak, hogy „dacára az ellentmondó EU-s direktíváknak, a lehető legmagasabb színvonalon végzik a rájuk rótt feladatokat.”^{liii}

Erdő Péter 2015 szeptember 3-i állásfoglalásában Ferenc pápára hivatkozva felkérte a Katolikus Karitást, hogy az „állami hatóságokkal együttműködve – miként eddig is – az adott jogi és humanitárius helyzetben keresse a segítségnyújtás leghatékonyabb módjait, aggodalmát fejezte ki a közel-keleti keresztény testvéreink iránt. Magyarázatában az államok jogának és kötelességének tekintette megvédeni a saját polgárait. Ekkor hangzott el az állami médiákban nagy visszhangot kapott kijelentése, miszerint a magyarországi egyházak a menekültek befogadásával törvénysértést követnének el.^{liv}

Beer Miklós, a Váci Egyházmegye püspöke nyíltan elítélte az egyház hallgatását a menekültek ügyében.^{lv} A pannonhalmi főapát, Várszegi Asztrik Erdő Péter nyilatkozata ellenére azt nyilatkozta: „ha valaki odaérkezik, be kell fogadni. Nem hagyhatunk az útszélén senkit, ez az evangéliummal ellentétes lenne.”^{lvi}

Ferenc pápa 2015-ben több alkalommal a menekültek iránti irgalomra, az üldözöttek befogadására buzdította híveit, az evangéliumi tanításokra és Jézus példájára hivatkozva.^{lvii} Szeptember 6-án Vatikánban az Úrangyala elimádkozásakor kérte, hogy „Európa minden plébániája, szerzetesközössége, monostora és kegyhelye lásson vendégül egy menekült családot”^{lviii}.

A menekültekkel kapcsolatban Kiss-Rigó László, Szeged-Csanádi megyéspüspök szeptember 7-én, a Washington Post hasábjain szólalt meg először.^{lix} A megyés püspök szerint a pápa téved: ezek az emberek nem menekültek, ez egy invázió, ahol Európát „olyan emberek árasztják el, akik nem menekültek, fenyegetik az egyetemes keresztény értékeket, többségüknek van pénzük, elutasítják az ételt és szemetet hagynak maguk után.”^{lx} A Washington Post cikkében megemlíti a miniszterelnököt, aki

a muszlimok területfoglalásától tart, és szerinte meg kell tőlük védeni a „keresztény Európa” értékeit. Ez volt szeptember elején a hivatalos kormányzati álláspont, a magyarországi nagy keresztény egyházak hallgattak. „Orbán próbálkozása annak kifejezésére, hogy a magyarok a kereszténység védőbástyái a muszlim terjeszkedés ellen, mély hangolás a nacionalista léleknek.” (Feledy Botond politikai elemző)

A változás napja: szeptember 7

Szeptember 7-ikén, hétfőn Erdő Péter bíboros, Veres András püspök és a Katolikus Püspöki Konferencia a Vatikánba küldött, Ferenc pápának címzett levélben köszönte meg, hogy a pápa az Evangéliumok útján előttük jár, és biztosították arról, hogy „készséggel követik a menekültek befogadásáról és segítéséről szóló felhívását”.^{lxi} Mindezt hetekkel a menekültek érkezése után, egy héttel a röszkei határ lezárása előtt. A Katolikus Karitás helyszíni segítségét „hivatalosan” szeptember 8-ikán, az egyház vezetőinek pápához írt levele után hirdették meg.^{lxii}

Amint a menekültek a nyugati határ felé indultak – akik bírták, leginkább gyalog - a Szombathelyi Egyházmegyei Karitás megmutatta, hogyan segít az úton lévőknek, amit Veres András püspök hagyott jóvá.^{lxiii}

Bizonyíthatóan a kormány és a keresztény nagyegyházak a 2015-ös menekültválság hónapjaiban hallgattak, vagy, ha megszólaltak, a problémát, a káosz és a veszély forrását a menekültekben látták. Azt a látszatot igyekeztek alátámasztani, hogy nem menekültek, hanem „migránsok”, akik veszélyt jelentenek a „keresztény Európára”, a „keresztény Magyarországra”. Azokban az emberekben, akik kizárólag a médiából követték az eseményeket, sikerült ellenséges érzületet felkorbácsolva félelmet gerjeszteni irántuk.

Állam és egyház érdekközösséggé válásának szomorú bizonyossága a 2015-ös menekülthullám kezelése Magyarországon a „keresztény” állam és a „bevett” keresztény egyházak részéről.

Fűtött utca, Oltalom Karitatív Egyesület hajléktalan szállója a Dankó utcában

IRODALOM

Biblia

BEER Miklós: *Harminc év: +-30 Esszék a közelmúltról és a közeljövőről*, Bp., Napvilág Kiadó, 2019. 9-25.

BOD Péter Ákos: *Változnak az idők: +-30, Esszék a közelmúltról és a közeljövőről*, Bp., Napvilág Kiadó, 2019. 27-55.

BORSI Attila: *A közélet etikája*, Bp., Kálvin Kiadó, Luther Kiadó, 2017 (A protestáns etika kézikönyve) 325-356.

BUBER, Martin: *Istenfogyatkozás: Vizsgálódások a vallás és filozófia kapcsolatáról*, Bp., Typotex, 2017

COLLIER, Paul: *EXODUS: Immigration and Multiculturalism in the 21st Century*, London, Penguin Books, 2013

CSEPELI György: *Szociálpszichológia mindenkiben*, Bp., Kossuth Kiadó, 2014

CSISZÁR Klára: *Pánikkeltő migránsok?: Esszé egy teológiai toposzról, amely az Egyházat (is) megosztja*, In: egyházforum, XXXII. (VII új) évfolyam, 2017/1. 2-10

DARÓCZY Viktor: *Az irgalom az iszlám nézőpontjából*. In: egyházforum, XXXI. (VI. új) évfolyam, 2016/1. 23-34.

DEÁK Dániel: *Vándorlás és párbeszéd*, In: egyházforum, XXXII. (VII új) évfolyam, 2017/1. 20-29.

FORGÁCS Attila: *6. Az attidüd megváltoztatása*, PPKE, BTK, 2009 (Alkalmazott pszichológia az üzleti életben, Szociálpszichológia, Munka- és Szervezetpszichológia) 55-82.

GRATZ, Alan: *Menekültek 1939, 1994, 2015*, Bp., Álomgyár Kiadó, 2018

GUTIÉRREZ, Gustavo: *Felszabadítás és fejlődés, Az ország hirdetése*, Bp., Wesley János Lelkészképző Főiskola – Magyarországi Teológusnők Ökumenikus Egyesülete, 2018 (A felszabadítás teológiai, Széljegyzet könyvek) 61-71, 92-107.

GYURICZA Péter: *Média-csata-tér: Fejezetek a magyar média és a hatalom utóbbi 25 évének történetéből*, Bp., Pont Jó Nekem Kft. 2012

KAMARÁS István: *Kis magyar religiográfia*, Bp., Pro Pannónia Kiadó (Pannon Könyvek) 2003

KÖBEL Szilvia: *Menekülés és szabadulás, mint kollektív cselekvés – jogon innen, jogon túl*, In: egyházforum, XXXII. (VII új) évfolyam, 2017/1. 11-19.

L. RITÓK Nóra: *A változások sodrásában: +-30, Esszék a közelmúltról és a közeljövőről*, Bp., Napvilág Kiadó, 2019. 147-167.

LUDASSY Mária: *A liberális katolicizmus elhalasztott lehetősége*, Bp., XXI. Század Kiadó, 2012 (Miért hagytuk, hogy így legyen?) 111-119.

NÁDAS Péter: *Lampedusa szelleme: +-30, Esszék a közelmúltról és a közeljövőről*, Bp., Napvilág Kiadó, 2019. 185-189.

RADNÓTI Sándor: *A harmadik köztársaság vége*, Bp., XXI. Század Kiadó, 2012 (Miért hagytuk, hogy így legyen?) 139-151.

SZABÓ Attila: *Miért dolgozik egy migránsokat segítő egyesület?* In: egyházfórum, XXXI. (VI. új) évfolyam, 2016/1. 11-22.

SZELÉNYI Iván: *Tanulmányok az illiberális posztkommunista kapitalizmusról*, Bp., Corvina Kiadó Kft., 2019

SZIRMAI Zsuzsanna: *Önkéntes voltam a Nyugatiban*, Bp., Pharma Press Nyomdaipari Kft., 2015

ROMSICS Ignác: *Az elmúlt harminc évről – történész szemmel: +-30, Esszék a közelmúltról és a közeljövőről*, Bp., Napvilág Kiadó, 2019. 191-213.

SÁRI Gabriella: *A terepen*, In: egyházfórum, XXXII. (VII új) évfolyam, 2017/1. 47-49.

Interjúk

Az interjúk 2019. június 21 és 2019. november 22. között készültek, közlésüket az interjúalanyok írásban engedélyezték a könyv megismerése alapján.

Jegyzet

ⁱ A tanulmány a következő mű alapján készült: BIRIZDÓNÉ MISLAI Ildikó: *Akik meghallották a zörgetést*. Interjúk a 2015-ös menekültválságról. Wesley Kiadó, Budapest, 2021.

ⁱⁱ A 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról c. jogszabály elemzéséről lásd: Schweitzer Gábor: *Az egyházakra vonatkozó szabályozás alakulása*. Magyar Tudományos Akadémia, Law Working Papers, 2014!44. http://real.mtak.hu/17933/7/2014_44_Schweitzer.pdf (letöltve: 2022. 10. 10.)

ⁱⁱⁱ Nemzeti Konzultáció a bevándorlásról és a terrorizmusról, kormány.hu <https://2015-2019.kormany.hu/download/4/d3/c0000/Bev%20konzult%C3%A1ci%C3%B3%20eredm%C3%A9nyei.pdf#!DocumentBrowse> (letöltve 2022. 10. 10.)

^{iv} <http://www.archiv.keresztenyelet.hu/video/2258> (A videó azóta eltűnt a Görögkeleti Egyház Miskolci Egyházmegye honlapjáról. 2022. 10. 10.)

^v BIRIZDÓNÉ Mislai Ildikó: id. mű, 164-165.o.

^{vi} Fábrián Tamás, Földes András, Spirk József: *Teljes Fordulatszámra kapcsolt a kormány menekültellenes kampánya*. Index, 2015. 06. 02. https://index.hu/belfold/2015/06/02/teljes_fordulatszamra_kapcsolt_a_kormany_menekultellenes_kampanya/ (letöltve: 2022. 10. 10.)

^{vii} Medvegy Gábor: „Ha Magyarországra jössz, tiszteletben kell tartanod a kultúránkat”. <https://24.hu/belfold/2015/06/04/ha-magyarorszagra-jossz-tiszteletben-kell-tartanod-a-kulturankat/> (letöltve: 2022. 10. 10.)

- viii Medvegy Gábor: Rendőrök vitték be a szegedi plakátrongálót. <https://24.hu/belfold/2015/06/10/rendorok-vittek-be-a-szegedi-plakatrongalot/> (letöltve: 2022. 10. 10.)
- ix <https://magyarnemzet.hu/archivum/belfold-archivum/szakerto-szogesdrot-kerites-lehet-a-megoldas-4036278/> (A cikk azóta eltűnt a Magyar Nemzet archívumából. 2022. 10. 10.)
- x Joób Sándor, Dull Szabolcs: Tényleg kórokozókat terjesztenek a munkahelyeinket veszélyeztető, dolgozni nem akaró terrorista menekültek? <https://index.hu/belfold/2015/06/11/menekultek-bevandoilas-menekultugy-migransok-illmpolgarsagi-hivatal/> (letöltve: 2022. 10. 10.)
- xi <https://magyarnemzet.hu/archivum/belfold-archivum/orban-a-plakatok-megfogalmazasa-inkabb-enyhenek-mondhato-3992920/> (A cikk eltűnt a Magyar Nemzet archívumából. 2022. 10. 10.)
- xii Dull Szabolcs: Ferenc pápa: Ne zárják be az ajtót a menekültek előtt! <https://index.hu/kulfold/2015/06/17/ferenc-papa-ne-zarjak-be-az-ajtot-a-menekultek-elott/> (letöltve 2022. 10. 10.)
- xiii <http://valasz.hu/itthon/dontott-a-kormany-nem-johet-vissza-tobb-menekult-ausztriabol-113645> (A cikk nem lelhető fel. 2022. 10. 10.)
- xiv <https://magyarnemzet.hu/archivum/belfold-archivum/nem-engedunk-vissza-tobb-menekultet-3991944/> (A cikk eltűnt a Magyar Nemzet archívumából. 2022. 10. 10.)
- xv <http://www.archiv.keresztenyelet.hu/video/2055/> (A videó eltűnt a Keresztény Élet archívumából, csak egy rövid hír maradt az eseményről. 2022. 10. 10.)
- xvi Az üldözött keresztényekért szólalt fel a pápa <https://keresztény.mandiner.hu/cikk/20150406-az-uldozott-keresztenyekert-szolalt-fel-a-papa> (letöltve: 2022. 10. 10.)
- xvii Bogárdi Szabó István: Krisztus feltámadása nem mítosz. <https://keresztény.mandiner.hu/cikk/20150404-bogardi-szabo-istvan-krisztus-foltamadasa-nem-mitosz> (letöltve: 2022. 10. 12.)
- xviii Dull Szabolcs: Ne zárják be az ajtót a menekültek előtt <https://index.hu/kulfold/2015/06/17/ferenc-papa-ne-zarjak-be-az-ajtot-a-menekultek-elott/> (letöltve: 2022.10.12.)
- xix Ferenc pápa: Laudato Si'. <http://szit.katolikus.hu/feltoltes/Laudato%20Si'.pdf> (letöltve: 2022. 10. 12.)
- xx Erdő Péter: Isten mindenkit hazavár. <https://keresztény.mandiner.hu/cikk/20150404-erdo-peter-isten-mindenkit-hazavar> (letöltve: 2022. 10. 12.)
- xxi Erdő Péter: Egyértelmű Parancs a szolidaritás. <https://makronom.mandiner.hu/cikk/20150522-erdo-peter-egvertelmu-parancs-a-szolidaritas> (letöltve: 2022. 10. 12.)
- xxii Stumpf András: „Ez riogatás pepitában” – Fabiny Tamás evangélikus püspök a kormány politikájáról. <https://keresztény.mandiner.hu/cikk/20150508-ez-riogatas-pepitanban-fabiny-tamas-evangelikus-puspok-a-kormany-politikajarol> (letöltve: 2022. 10. 13.)
- xxiii <http://www.archiv.keresztenyelet.hu/video/2208/> (A videó már nem található, csak egy rövid hír az eseményről. 2022. 10. 13.)
- xxiv Iványi Gábor: A föld Istené és nem Orbáné. <http://nol.hu/belfold/a-fold-istene-es-nem-orbane-1535253> (letöltve 2022. 10. 13.)
- xxv Erdő Péter: A Szentlélek megtanít arra, mit kíván tőlünk Krisztus. <https://www.magyarkurir.hu/hirek/erdo-peter-szentlelek-megtanit-arra-mit-kivan-tolunk-krisztus> (letöltve: 2022. 10. 13.)
- xxvi Bolba Márta: Keresztényként nem mondhatunk mást: Menekülteket kizárni embertelenség. <https://kettosmerce.blog.hu/2015/06/20/keresztenykent-nem-mondhatunk-mast-menekulteket-kizarni-embertelenseg> (letöltve: 2022. 10. 13.)
- xxvii Mert a tetteink minősítenek – civilek gyűjtöttek a rászorulóknak, mazsihisz.hu [https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/mazsihisz-hirek/mert-a-tetteink-minositenek-civilek-gyujtottek-a-raszoruloknak%20\(2022](https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/mazsihisz-hirek/mert-a-tetteink-minositenek-civilek-gyujtottek-a-raszoruloknak%20(2022) (letöltve: 2022.10. 20.)
- xxviii Magyar Helsinki Bizottság: A kormány hagyja abba a gyűlöletkeltést a migránsok ellen. <https://helsinki.hu/a-kormany-hagya-abba-gyuloletkeltest-a-migransok-ellen/> (letöltve: 2022. 10. 14.)
- xxix Járványügyi kockázat van, de a magyar lakosság védett. MTI. <https://magyarnemzet.hu/belfold-archivum/2015/08/bevandoilas-jarvanyugyi-kockazat-van-de-a-magyar-lakossag-vedett> (letöltve: 2022. 10. 14.)
- xxx Kuslits Szonja: Létszám-bővítés a fertőzőosztályon. <https://magyarnemzet.hu/belfold-archivum/2015/08/agyszambovites-a-fertozoosztalyon> (letöltve: 2022. 10. 14.)
- xxxi Menekültek ezreit tartóztatták fel a hétvégén, MTI. <https://magyarnemzet.hu/belfold-archivum/2015/08/menekultek-ezreit-tartoztattak-fel-a-hetvegen-2> (letöltve: 2022. 10. 14.)
- xxxii RTL Klub: Már az egyházak is segítenek. <https://www.youtube.com/watch?v=zCUehmuZ-y8> (letöltve: 2022. 10. 14.)
- xxxiii Szent Egyed Közösség is segíti a menekülteket. Magyar Kurír. <https://www.magyarkurir.hu/hazai/a-szent-egyed-kozosseg-is-segiti-a-menekulteket-2015> (letöltve: 2022. 10. 14.)

^{xxxiv} Magyarországon szült egy menekült kismama, nlc.hu <https://nlc.hu/ezvan/20150819/menekult-szules-magyarorszag/> (letöltve: 2022. 10. 14.)

^{xxxv} Danó Anna: Önzetlen orvosok mutatják Magyarország emberi arcát. <http://nol.hu/belfold/onzetlen-orvosok-mutatjak-magyarorszag-emberi-arcat-1556655> (letöltve: 2022. 10. 14.)

^{xxxvi} Budapest Beacon: A Soros Alapítvány biztosítja a helyiséget a menekültek segélyezésére a Migration Aid számára. <https://hu.budapestbeacon.com/kiemelt-cikkek/a-soros-alapitvany-biztositja-a-helyiseget-a-menekultek-segelyezesere-a-migration-aid-szamar/> (letöltve 2020. 10. 20.)

^{xxxvii} Szlavkovits Rita: Csodálatos összefogás kibontakozóban Szegeden. hvg.hu 2015. június 28.

https://hvg.hu/itthon/20150628_Csodalatos_osszefogas_kibontakozoban_Szeg (letöltve 2022. 10. 15.)

^{xxxviii} A harmadik nagyobb, alulról szerveződő csoportnak tekinthető a MigSzol (Migrant Solidarity Group of Hungary), amelynek egy budapesti és egy szegedi ága működött. A két helyen működő, hasonló nevű csoport külön aktivitást fejtett ki, hasonlóan az ugyancsak a MigSzol nevet felvevő egyéb önkéntes csoportosulásokhoz. A MigSzol Szeged elsősorban a szegedi vasútállomáson működött, amely a szerb–magyar határhoz legközelebb eső nagyvárosként a menekültek gyűjtőhelye volt. A 2015 júniusában, a Facebookon alapult csoport tagjainak száma néhány hét alatt nőtt több ezer főre, az aktivisták számának gyors növekedését azonban nem tudta követni a segítő infrastruktúra kiépülése. Klemmer Zoltán: A nem kormányzati szervezetek szerepe a migrációs válság magyarországi kezelésében. In: Tálás Péter (szerk): Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Tanulmányok. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 187.o. https://fejlesztisprogramok.uni-nke.hu/document/fejlesztisprogramok-uni-nke-hu/Magyarorszag_es_a_2015_os_migracios_valsg_web.pdf (letöltve 2022. 10. 15.)

^{xxxix} „A személyes tapasztalatok elfűjják a menekültekkel szembeni irracionális félelmeket!” Interjú ifj. Cserhádi Sándor evangélikus lelkésszel, evangelikus.hu <https://www.evangelikus.hu/cserhati-sandor-menekultek-szegeden> (letöltve 2020. 10. 20.)

^{xl} <https://magyarnemzet.hu/archivum/kulfold-archivum/magyarorszagot-biralta-a-nemzetkozi-migracios-szervezet-foigazgatoja-2-4033424/> (A Magyar Nemzet korabeli cikkei eltűntek az internetről. 2022. 10. 15.)

^{xli} „A szervezetek vezetői sokszor a teljesen jogkövető magatartással, a hatóságokkal való jó kapcsolat szükségességével magyarították aktivitásuk hiányát. említettük – több ilyen nagy szervezetnek jelentős tapasztalata van a külföldiekkel végzett munkában. A kutatás során készült interjúk alapján e szervezetek vezetői inkább azt hangsúlyozták, hogy egyrészt – bár jelen voltak – tevékenységük nem jelent meg hangsúlyosan az online médiában, másrészt a segítő munkát szakmaiatlannak látták, sokszor a túlsegítés volt jellemző.” Klenner Zoltán: A nem kormányzati szervezetek szerepe a migrációs válság magyarországi kezelésében. In: Tálás Péter (szerk): Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Tanulmányok. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 185.o. https://fejlesztisprogramok.uni-nke.hu/document/fejlesztisprogramok-uni-nke-hu/Magyarorszag_es_a_2015_os_migracios_valsg_web.pdf (letöltve 2022. 10. 15.)

^{xlii} Erdő Péter: Emericsempésszé válnánk, ha befogadnánk a menekülteket. nol.hu, 2015. 08. 30. <http://nol.hu/belfold/erdo-peter-emercsempesse-valnank-ha-befogadnank-a-menekulteket-1560839> (letöltve 2022. 10. 15.) és Keresztény Mandiner, 2015. 09. 01. https://kereszteny.mandiner.hu/cikk/20150903_erdo_peter_emercsempesse_valnank_ha_befogadnank_a_menekulteket (letöltve: 2022. 10. 15.)

(Az újságcikk azért váltotta ki a keresztény közösség rosszallását, mivel Erdő Péter, a Katolikus Egyház feje azt a kifejezést használta, amit a Máté evangélium 25. fejezetében Jézus, amikor a végítélet bírójaként elválasztja egymástól a mennybe és a kárhozatra jutókat. Az előbbieket üdvözlésének indokaként a következőket mondja: „**Máté 25:35** Mert éheztem, és ennem adtatok; szomjúhoztam, és innom adtatok; jövevény voltam, és befogadtatok engem” majd „**Máté 25:40** És felelvén a király, azt mondja majd nekik: Bizony mondom néktek, a mennyiben megcselekedtetek egygyel az én legkisebb atyámfiái közül, én velem cselekedtetek meg.” Akik nem tették meg, azok a kárhozatra jutnak. Jézus nem definiálja, hogy kik azok a legkisebbek, az bárki lehet. Így a kereszténytől méltán várható a minden ember iránti szolidaritás. A szerkesztő)

^{xliii} Az egyházi szervezetek hiánya, illetve az egyházi vezetők nyilatkozatai a válság kapcsán sok kritikát kaptak. A nélkülözhető migránsok be nem fogadását a jogszabályok betartásával indokolták, illetve a jobboldali kormány támogatásának megőrzése is fontos volt számukra. A távolmaradás annál is inkább feltűnő volt, hogy – szemben a hazai egyházakkal – a nyugat-európai (főleg a protestáns) egyházak nagyban kivették a részüket a menekültek befogadásából és ellátásából, illetve Ferenc pápa is igen határozottan képviseli a segítségük szükségességének álláspontját. Klenner Zoltán: A nem kormányzati szervezetek szerepe a migrációs válság magyarországi kezelésében. In: Tálás Péter (szerk): Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Tanulmányok. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 188.o. https://fejlesztisprogramok.uni-nke.hu/document/fejlesztisprogramok-uni-nke-hu/Magyarorszag_es_a_2015_os_migracios_valsg_web.pdf (letöltve 2022. 10. 15.)

^{xliiv} Erdő Péter: Emericsempésszé válnánk, ha befogadnánk a menekülteket. nol.hu, 2015. 08. 30. <http://nol.hu/belfold/erdo-peter-emercsempesse-valnank-ha-befogadnank-a-menekulteket-1560839> (letöltve 2022. 10. 15.) és Keresztény Mandiner, 2015. 09. 01. https://kereszteny.mandiner.hu/cikk/20150903_erdo_peter_emercsempesse_valnank_ha_befogadnank_a_menekulteket (letöltve: 2022. 10. 15.)

-
- ^{xlv} Orbán „áldása” kell a menekültek egyházi befogadásához. 24.hu 2015. 09.03. <https://24.hu/belfold/2015/09/03/orban-aldasa-kell-a-menekultek-egyhazi-befogadasahoz/> (letöltve: 2022. 10. 15.)
- ^{xlvi} Hegedűs Márk: Megfagyott a levegő. Parókia, 2015. 09. 09. <https://www.parokia.hu/v/megfagyott-levego/> (letöltve: 2022. 10. 15.)
- ^{xlvii} Hegedűs Márk: Kinyújtott kezek. reformatus.hu, 2015. 09. 25. <http://regi.reformatus.hu/mutat/11375/?flavour=full> (letöltve 2022. 10. 20.)
- ^{xlviii} RTL Klub: Már az egyházak is segítenek. 2015. 08. 06. <https://www.youtube.com/watch?v=zCUehmuZ-y8>
- ^{xliv} Rózsa Magdolna: Önkéntes munka a Keleti pályaudvaron. <https://kofe.hu/parola/parola-folyoirat/parola-2019-1/onkent-es-munka-a-keleti-palyaudvaron/> (letöltve 2022. 10. 20.)
- ¹ SZIRMAI Zsuzsanna: *Önkéntes voltam a Nyugatiban*, Bp., Pharma Press Nyomdaipari Kft., 2015
- ^{li} Kocsis Andrea: "Modern stílus lehet?" – Ingyenes hajvágás a Keletiben. https://hvg.hu/itthon/20150914_Modern_stilus_lehet_Ingyenes_hajvagasa (letöltve 2022. 10. 20.)
- ^{lii} Frankfurter Allgemeine Zeitung: Orbán: „Akit lerohannak, az senkit sem tud befogadni.” nol.hu, 2015. 09. 03. <http://nol.hu/belfold/orban-akit-lerohannak-az-senkit-sem-tud-befogadni-1560793> (letöltve: 2022.10.15.)
- ^{liiii} A Magyarországi Református Egyház közleménye a menekülthelyzet kapcsán. reformatus.hu, 2015. 09. 03. <http://regi.reformatus.hu/mutat/a-magyarorszag-i-reformatus-egyhazi-kozlemeny-a-menekulthelyzet-kapcsan/> (letöltve: 2022. 10. 15.)
- ^{liiii} Erdő Péter: Embercsempésszé válnánk, ha befogadnánk a menekülteket. Keresztény Mandiner, 2015. 09. 01. https://kereszteny.mandiner.hu/cikk/20150903_erdo_peter_embercsempessze_valnank_ha_befogadnank_a_menekulteket (letöltve: 2022. 10. 15.)
- ^{liiii} Deutschlandfunk, interjú: Elítéli az egyház hallgatását a váci püspök. Népszava, 2015. 09. 04. https://nepszava.hu/1068243_menekultugy-eliteli-az-egyhazi-hallgatasat-a-vaci-puspok (letöltve: 2022. 10. 15.)
- ^{liiii} Kolozsi Ádám: A pannonhalmi apátságban is menekültek vannak. Index, 2015. 09. 05., <https://index.hu/belfold/2015/09/05/a-pannonhalmi-apatsagon-is-menekultek-vannak/> (letöltve: 2022. 10. 15.)
- ^{liiii} Ferenc pápa a menekültek befogadására szólította fel az európai egyházakat. Keresztény Mandiner, 2015.05.07. https://kereszteny.mandiner.hu/cikk/20150507_ferenc_papa_a-menekultek-befogadasara-szolitotta-fel-az-europai-egyhaziakat (letöltve: 2022. 10. 15.)
- ^{liiii} Ferenc pápa: Legyünk felebarátai a legkisebbeknek és legelhagyottabbaknak! Magyar Kurír, 2015. 09. 06. <https://www.magyarkurir.hu/hirek/ferenc-papa-legyunk-felebaratai-legkisebbeknek-es-legelhagyottabbaknak-hogy-konkret-reme> (letöltve: 2022. 10. 15.)
- ^{liiii} Griff Vitte: Hungarian bishop says pope is wrong about refugees, Washington Post, 2015. 09. 07. https://www.washingtonpost.com/world/hungarian-bishop-says-pope-is-wrong-about-refugees/2015/09/07/fc8a72e6-558a-11e5-9f54-1ea23f6e02f3_story.html (letöltve: 2022. 10. 15.)
- ^{liiii} Washington Post, interjú: Kiss-Rigó László szerint a pápának fogalma sincs. nol.hu, 2015. 09. 08. <http://nol.hu/belfold/kiss-rigo-laszlo-szerint-a-papanak-fogalma-sincs-1561849> (letöltve: 2022. 10. 15.)
- ^{liiii} Erdő Péter bíboros és Veres András püspök, valamint az MPKP tagjainak levele Ferenc pápának. Magyar Kurír, 2015.09.07. <https://www.magyarkurir.hu/hirek/erdo-peter-biboros-es-veres-andras-puspok-valamint-az-mkpk-tagjainak-levele-ferenc-papanak> (letöltve: 2022.10.15.)
- ^{liiii} Karitászbázis állt fel Rószkén. Magyar Kurír, 2015.09.08. <https://www.magyarkurir.hu/hirek/karitasz-bazis-allt-fel-roszken> (letöltve: 2022.10.15.)
- ^{liiii} Nekünk nem kell menekülnünk, mi segíthetünk. Magyar Kurír, 2015.09.16. <https://www.magyarkurir.hu/hazai/szombathelyi-karitasz-nekunk-nem-kell-menekulnunk-mi-segithetunk> (letöltve: 2022.10.15.)